Агазет шьаҭаиркит Д.И. Гәлиа 1919 ш. февраль 27 азы

АҦСНЫ

Ареспубликатә ҳәынҭқарратә усҳәарҭа «Аҧснымедиа»

2024 ш. ииуль 18 № 55-56 (21 562)

Ақалақь Очамчыра иахыҵит 2524 шықәса

Елана Лашәриаҧҳа

Ақалақь Очамчыра иахыҵит 2524 шықәса. Ари арыцхә мҽхакыҭбаала иазгәарҭеит ииуль 13 рзы.

Аҧсны Ахада иҟаиҵаз адныҳәалара даҧхьеит Аҧсны Ахада Иусбарҭа аиҳабы Абесалом Кәарҷиа. Уи аҟны иазгәаҭоуп атәыла анапхгара анаҩсгьы ирылшо зегьы шыҟарҵало араион аекономикатә лшаракәа рааргҧшреи, урҭ реизырҳареи, асоциалтә-економикатә ҭагылазаашьа ашьҭыхреи рзы. Иазгәааҭатәуп аҵыхәтәантәи ашықәсқәа рзы Очамчыра ақалақь амш мҽхакыҭбаала ишазгәарҭо. Сынтәагьы аныҳәа аҽазыҟаҵара иалагахьан заа.

Аусмҩаҧгатә еихшан ҩ-хәҭакны. Актәи мҩаҧысуан ақалақь агәаны игылоу, Аҧсны жәлар Рҵьынҵьтәылатә еибашьраан иҭахаз рбаҟа амҵан ашәҭқәа рышьҭаҵарала. Аусмҩаҧгатә иалахәыз ашәҭшьыҵәрақәа шьҭаҵо, иааҭгыланы минуҭктәи аҽымҭрала иргәаладыршәеит аҧсадгьыл ахьчаҩцәа.

Аусмҩаҧгатә аҩбатәи ахәҭа еиҿкаан ақалақь амшын аҧшаҳәааҿы. Араҟа акәын иахьымҩаҧысуаз арлахҿыхратә хәҭа, иахьеиҿкааз аныҳәатә ҵьырмыкьа. Уи рҽаладырхәит агәаахәара змаз, араион зегьы аҟынтәи анхацәа. Ақалмышь, аҵьынҵьыхәа, ашәхкқәа, амҿлых, напыла изахәу амаҭәа, напыла иҟаҵоу аҽҩычагатә маҭәахәқәа уҳәа араҟа иумбоз иарбану. Иара убас, аҧсуа милаҭтә шәҵатәы, аҧсуа ҽыуаҩ хархәара зиҭоз амаҭәахәқәа, аҧсуа ҟамақәа, ажәытә ҳәызбақәа уҳәа улыҧш зыдхало рацәаӡан. Аҵьармыкьа иаҭааз лымкаала иазҿлымҳан ажәытәтәи амузыка рҳәагақәа. Иахьа шамахамзар иуҧымло аҩымаа, ахымаа, ачамгәырхкқәа аҭыҧантәи ауааҧсыра реиҧш аҧсшьаҩцәагьы рзы интересын.

Шьыжьнаҵы излагаз аныҳәатә усмҩаҧгатә аҽеиҵнахит ҵхыбжьонынӡа. Аҧсны аестрада аеҵәахәқәеи, амилаҭтә кәашарахкқәа назыгӡо аколлективқәеи злахәыз аконцерт иахәаҧшуаз зегьы гәахәара дула ирыдыркылеит.

Воронеж ақалақь инхо Вера Земцова Аҧсныҟа ҧсшьараҳәа дааиуеижьҭеи уажәшьҭа хәышықәсоуп. Сынтәа раҧхьаӡа акәны Очамчыра ақалақь даҭааит. Лара илҳәоит аиҧш-зеиҧшу аныҳәа шылымбац, Аҧсни аҧсуааи ркультура лыбла шыхнакыз. Лгәы ишалоу лҭаацәа зегьы ахьлыцым, урҭ иахьырымбаз аныҳәамш апрограмма.

Ҳашықәсҧхьаӡара ҟалаанӡа IV ашәышықәсазы, ҳаамҭазтәи Очамчыра аҭыҧан еиҿкаан Гиуенос. Уи хәаахәҭратә қалақьын. Аҭыҧантәи ауааҧсыра иҟарҵон аихалых, ирҭиуан аҕбаргыларазы еиқәдыршәоз аҕәы, ацха, ацәа. Ҳера актәи ашәышықәсазы Гиуенос инхон аҧсилаа. Аҧсилаа, абазгаа, асанигцәа роуп анаҩс Аҧсуа аҳра шьақәзыргылазгьы. Еиуеиҧшым аамҭақәа рзы ақалақь ахьӡ рыҧсаххьан. Иӡхыҵуаз ампыҵахалаҩцәа доусы ишырҭахыз уи еиҭаркуан.

Ажәаатәи ашәышықәса аҩынҩажәатәи ашықәсқәа рзы Очамчыра иҟан Аҧсны аҵыхәтәантәи аҳ Михаил Шервашиӡе-Чачба аӡынтәи иаҳҭынра. Иара убасгьы зқьи аашәи ҩынҩажәи ҧшьба шықәса рзы араҟа иаартын Урыстәылаҟеи, Ҭырқәтәылаҟеи, Франциаҟеи Аҧсынтәи ашыц ахьынтәыргоз амшын баҕәаза. Очамчырантәи иргаз ашыц ала ауп ишыҟаҵаз Анцәа иан лыхьӡ зху Парижтәи ауахәамагьы.

Асовет аамҭазы Очамчыра ақалақь ақыҭанхамҩатә раион иагәыцә хаданы иҟан, аҿиара бзиа аман, хыҧхьаӡара рацәала еиднакылон амилаҭ еилаҧса. Ақырҭуа-аҧсуа еибашьра иаҧсахит зегьы. Ақәылаҩцәа гәышҧыла ирҿагылаз зықьҩыла аҧсадгьыл ахьчаҩцәа аибашьра адәаҿы рыҧсҭазаара ҿахҵәеит. Аибашьра ашьҭахьгьы аҭагылазаашьа уадаҩын, уаанӡа ауааҧсыра усурҭа ҭыҧла еиқәзыршәоз, ааха зауз азауадқәа, анаплаккәа аус руӡомызт. Аибашьра амца иалҵыз анхацәа рыхныҟәгара уадаҩын. Аха, иуадаҩхаз аҭынч бзазараҿгьы аӡәгьы ихы дамеигӡаӡеит. Ҩ-напыкла ихацыркын ақалақь аиҭашьақәыргылара, ихьысҳахаз ақыҭанхамҩа ашьҭыхра. Шьаҿа-шьаҿала, ауадаҩрақәеи аҧынгылақәеи ириааины Очамчыра ақалақь ашьапы иқәгылеит.

Аҵыхәтәантәи ашықәсқәа рзы иара ианыҧшуеит аиҭакра ҕәҕәақәа. Уи аус аҿы рыжәҩа еибыҭоуп араион ахадареи анхацәеи. Араҟа аҿиара бзиаӡа амоуп атуризм. Уамак ҵӡом иаадыртижьҭеи амшын аҧшаҳәааҿы игылоу аҧсшьарҭатә комплекс ду. Уи иабзоураны Аҧсны Мрагыларатәи ахәҭаҿы иҟоу ақлақь алшара ҿыцқәа азаатит. Уаанӡагьы иааuаз аҧсшьаҩцәа рхыҧхьаӡара акырынтә еиҳахеит. Аамҭақәак рнаҩс аусура иаладыргараны иҟоу Бабышьратәи аҳаирбаҕәаза аартра, Очамчыра араиони ақалақьи реикономикатә ҭагылазаашьа инарҵауланы иаанықшраны иҟоуп. Ҳаамҭазы ақалақь асоциал-економикатә ҿиара амҩа ианyп. Аҧсны анапхгареи Очамчыра араион ахадареи ирылшо зегьы ҟарҵоит араион уаанӡа иамаз ахьӡиаҧшеи, алшаракәеи азыргьежьразы.

Амилаҭ-хақәиҭҭәратә қәҧара. Ихарштҭәым ахҭысқәа

1989 ш. ииуль 15-16

Абахә иаҿыбгаз ахаҳә ду какәкәа хланцы ишҭало аиҧш, адунеи ацәа иҭазырӡызоз Асовет Еидгыла ахыбгалара иаҿын. Ари асистема ҳзеиқәырхозар ҳәа аҵыргәақәа аҵадыргылон, аха ахьанҭара рзычҳауамызт, лабыҵәҵас еилаҧыҵәҵәон. Аҧсуаа зыргәамҵуаз иазкны знықымкәа-ҩынтәымкәа ашәҟәқәа ззырышьҭхьаз, аха иахамыҵгылоз Михаил Горбачов, Акоммунисттә партиа амаӡаныҟәгаҩ хада, иаҧшьигаз аиҭакра (перестроика) республикақәак, уаанӡагьы аҿыҵра зхы иҭагьежьуаз, Қырҭтәыла аҧхьа инаргыланы, рымҩа ҟьаҟьаӡа аатра иаҿын. Сталини Бериеи уи аҩыҵра иҵадыртәаз Аҧсны Аахыҵ-Уаҧстәылеи хьаас изкыдаз, изгәалашәодаз?!

Қарҭ еиҿыркаауа иалагеит ҵҩа змам анеформалтә еиҿкаарақәа, урҭ ирҿыгақәаз рыла Аҧсны дырҭәит, иааҟәымҵӡакәа, амшын агаҿа рымҽхакны амитингқәа мҩаҧыргон. Бираҟны ирхашәыршәыруа инархадыргылт абарҭ ажәақәа: «Қырҭтәыла – ақырҭқәа рзы».

Ҳажәлар Аҧсны апартиа анапхгара рҟнытә усгьы дгыларак, цхыраарак иазыҧшымызт. Изызхәыцшаз, мҩак иқәызҵашаз, зҳәатәы иазыӡырҩышаз, еидызкылашаз еиҿкаарак аҧҵатәын. Ус егьыҟалеит, иагьеиҿкаан аҧсуа жәлар баагәараҵас изхәаҧшуаз, хыхьчагасгьы, аамҭа уадаҩ аан мҩақәҵагасгьы ирзыҟалаз, ҳҭоурых аҿы аҭыҧ ду аанызкылаз «Аидгылара». Уи ажәа закәанын, ахыҧара ҟаломызт.

Даҽа чымазара бааҧсык ҵысит Аҧсны. Аратәи ақырҭцәа рыбла ҭырхаха изхәаҧшуаз, зҳәатәы иацныҟәоз қарҭаа рыҵаҳәарала: аҵараиурҭақәа, аусҳәарҭақәа, аусбарҭақәа милаҭла реиҿыҵра. Аӡәык-ҩыҵьак аҧсуа зларшәыз аусҳәарҭақәа рҟны аҭагылазаашьа иаҳагьы иҵархеит. Аусура иаҟәымҵыр ада ҧсыхәа рмоуа иааҭагылт. Урҭқәа зегьы ухы иқәукрын, аҧсуаа рмилаҭ-хақәиҭратә қәҧара, ес-жәашықәса имҩаҧыргоз, иабзоураны 1970-тәи ашықәсқәа рынҵәамҭазы иаартыз Аҧсуа университет ақырҭқәа факультетқәа ҳаҿыҵроуп ҳәа азҵаара шьҭырымхызҭгьы. Аҧсуа рхы ақәҵа, рыҧсы ақәҵа иаадыртыз ауниверситет еиҩыҵәҵәа, еихыҵәҵәа аҟаҵара иақәыркит, ҳахьӡ зхыз ауниверситет аҩнуҵҟа аҵара раҭәарымшьеит. Абригьы ҵьара закәанҧшрак аҭаразы Қарҭынтәи, аминистр ихаҭыҧуаҩык инапы аҵаҩны, қьаад бҕьыцк ҧырны, Аҧсны анапхгара раҧхьа иныкәлеит Қарҭтәи аҳәынҭуниверситет афилиал Аҧсны иаартызааит ҳәа.

1989 шықәса ииуль 15-16 рзы Аҟәа ақалақьи Аҧсны егьырҭ араионқәеи рҟны ақырҭцәеи аҧсуааи реидысларақәа ыҟан. Ари зыхҟьаз Аҧсны ауаажәларра-политикатә ҭагылазаашьа ахьыҵархаз ауп. Хықәкылаҵәҟьа иуҳәозар, Қарҭтәи аҳәынҭқарратә университет афилиал Аҟәа иаартызаait ҳәа Қарҭаа ирыдыркылаз аӡбамҭа акәын. Қырҭтәыла аекстремистцәа рхадацәа З.К.Гамсахәырдиеи М.И. Коставеи уҳәа егьырҭгьы «Қырҭтәыла-ақырҭцәа рзы» ҳәа алозунг шьҭыхны еиҿыркаауаз аус хәымгақәа зызкыҵәҟьаз Аҧсны аҭагылазаашьа ашьақәҟьара акәын.

Аҟәа, В.И.Ленин ихьӡ зхыхз ашҭаҿы ииуль 15 азы афилиал аартра еиҧырҟьарц азы лада-ҩада аҧсуаа еизеит. Аекстремистцәа рыгәҭакы ҵакыс иамаҵәҟьаз Аҧсны иҵегьы ақырҭқәа рахаҧара, иреиҳау аҵараиурҭа астудентцәеи арҵаҩцәеи ҳәа Қырҭтәылантәи Аҧсныҟа аргама ақырҭцәа раагара акәын.

Ажәлар еимпуамызт, зда царҭа амам аибарххара аҟынӡа инеит ииуль 16 ауха: Аҟәа, еиуеиҧшым аҭыҧқәа рҟны ақырҭцәеи аҧсуааи напышьашәала, бҵьаршьҭыхла еиҿагылеит. Иҭахеит 17-ҩык, 448-ҩык ахәрақәа роуит (убасҟан аофициалтә дырраҭарақәа рыла урҭ рахьтә 11-ҩык ақырҭцәа, 5-ҩык аҧсуаа, 1 бырзенк). Бҵьаршьҭыхла аидыслaрақәа ҟалеит иара убас Очамчыра араион Аалӡга аӡиас ахықәан. Уаҟа аҧсуаа ацҳа уаҩы дзықәымсуа иҟарҵеит, ақырҭуа неформалцәа-ашовинистцәа ирыцхраарц азы Аҟәаҟа еихоз зықьҩыла аекстремистцәа аурмышьҭит.

Убасҟан ашьа каҭәеит, аха аибашьраҵәҟьа аанкылара алдыршеит СССР анапхгара рганахьала ирыдыркылаз аусмҩаҧгатәқәа – И.В.Шаталин инапхгарала СССР аҩнуҵҟатәи архәҭақәа ралагалара иабзоураны.

Аусҭҵаарақәа мҩаҧнагон Қырҭтәыла апрокуратура, аҧсуаа рус аӡбара ҳаҕацәа рнапаҿы иҟалеит. Абас еиҧш иҟаз аҭагылазаашьақәа раан аусҭҵаарақәа ииашаны рымҩаҧгара лацәажәашьас иамоузеи. Абарҭ ахҭысқәа ирылахәыз аҧсуаа аӡәырҩы шьауҕала ирышьклаҧшуа иалагеит, амилаҭ-хақәиҭратә қәҧара иахьалахәыз азы ССР Реидгыла аӡбарҭақәа ишьаҭаркымкәа рус рызбеит.

Иахьа лабҿаба уаҩы ибоит абарҭ ахҭысқәа ирымаз аҭоурыхтә ҵакы. Урҭ Нхыҵ-Кавкази Аҧсни рыжәларқәа еидыркылеит, еиладырҵәеит. Аиаша иашьҭыз амчқәа рхеидкыларазы аусура иаҳагьы идырцыхцыхит: 1989 шықәса август 25-26 рзы Аҟәа имҩаҧысит Кавказ ашьхаруа жәларқәа Рассамблеиа I аизара ду, абжьы ҕәҕәаны иго иалагеит Аҧсны жәлар рфорум «Аидгылара».

Иазгәааҭатәу убри ауп, Аҧсны Жәлар Реизара ҩажәижәаба шықәса инареиҳаны изхыҵуа ахҭысқәа ирылахәыз ҳауаажәлар аганахь ирцәымгылеит. 2013 шықәса октиабр азы аполитикатә ҵаҵҕәқәа рыла 1989 шықәсазы зус рызбаз ауаа рыриашара аганахьала аӡбамҭа рыдыркылеит, иара убас изыхәҭоу арҽеиракәа алагалан «Аполитикатә репрессиақәа ирымпыҵахәхаз рыриашаразы» Аҧсны Аҳәынҭқарра Азакәан.

Наира Сабекиа

Еснагь иуцу абзиабара

(Алгарҭа. Алагарҭа ануп агазеҭ № 53-54)

Абазар далаланы агазеҭ иҭиуан ҳәа Адаԥуа иҳаиҳәаз сгәы ишалаз, Дырмит изкы убасеиԥш даҽа ажәабжьк ҳаҳаит аҽны, ҳарҭ ахәыҷқәа ҳакәым, ҳаб изыҳәангьы, Дырмит, уинахыс, иишаҵәҟьаны, даԥсуа хаҵаны, арк ирылукааша аӡә иакәны диԥхьаӡо дҟанаҵеит. Аҭара ақыҭан еицырдыруаз нхаҩын Таииа Кәыҵниа. Уахык ҳаҩны даауит убри. Аҭаацәа зегьы ҳзыҳәан ныҳәак иаҩызан уи исасра. Илацәақәа еиқәыԥсашәа, иҭаҭынжәга ду абырқьҳәа алҩа нҭырббуа ахәышҭаара дыҽҳәатән.

Алакәқәа рҳәарахьы диасаанӡа, аԥсҭазаараҿы иишаҵәҟьаны иибаз, иаҳаз акык-ҩбак иҳәар акәын. Аԥсуаа ахьынтәааз, рхырҵыхәа ҳәа ииҳәоз зегьы ақьаад ианҵазар, шәҟәык ҟалон. Иажәабжьҳәара ажәеинраалақәа алеиҵон, џьара-џьарагьы дааҭгыланы, ашәақәагьы нациҳәон.

– Сара ибзианы дыздыруеит Дырмит Гәлиа. Сҭаршыныс саныҟаз, Аҭара даақәаахьан. Кәыҵниақәак ачара рыман. Дызларзыҟаз сыздыруам, абри ачараҿы днеит Дырмитгьы ԥшра-сахьалагьы аӡәы ишьҭахь дгыломызт, хшыҩла усгьы дзакәыз жәдыруеит. Дышҵарауаҩыз ҳдыруан, аха згәы иаанагодаз дҽыбҕаҟазоуп ҳәа... Абри ачараҿы аҽырхәмарра ҟарҵеит. Аҽыбҕаҟазацәа дуқәа ыҟан. Ашҭа ацәа ахырхит, аԥхӡы карҟьеит. Игәаҕьны уаҩ иҭахцәамкәа, агәараандаҿы иҿаҳәан, аӡара калаӡа, ашԥы ҟьаҟьаӡа, ҽыхәа ҳаракык.

– Дырмит, уара уҵарауаҩуп, ҳара ҳҽырхәмаррақәа, ҳаибадыррақәа абауусу, аха, ус, унақәтәаан ашҭаҿ уаалаҩеир, ҳара ҳгәы иахәоит, иуцәымҕымзар, – рҳәан, џьоукы абри аҽыхәа неидырбеит. Икәымжәы, икаба, иҟама чаԥа цырцыруа иақәҵаны, икаламқәа ҭыԥхаауа, абыржәы дызбо џьысшьоит. Деилфаҷа, ражәа ҩбамтәкәа, ашырҳәа днеины, инапала амгәархақәа аарыхханы длақәтәеит Дырмит. Аҽы зтәыз Шьааб дахимбааит, аха ицәмыҕхеит. Дканажьыр ҳәа дшәеит. Абҕаҿ дагьҩеит, ишьхәа нарбаны, аҟамчы ҩахиҟьеит. Ихагахеит, ажәҩан иалалоз џьаҳшьеит, убас иаапкны аҽеаҟьеит аҽы. Ашҭа цәыҳәҳәо, ҩынтәҟа даалаҩеит, нас ирхәмаруа иҿааихеит, аха ахәмарра ззумҳәара иҟоузеи! Иркәашеит, ишьацәхыртәны! Аҩны дхалеит, длыбааит. Ажәлар иргачамкит. «Ҳаи, дызусҭада, иԥсынҵры духааит!» – рҳәон дыззымдыруаз иазҵаауа. «Ура!» – ҳәа жәлар рнапы шеинырҟьоз, дыччо дааҽыжәҵит.

Аҽы зтәыз Шьааб даарылҵын, – «Дад, иуцәызӡар акгьы иаԥсам, удам-здам дақәсыртәомызт ари аҽы, аха унақәтәаангьы, баша уақәымтәеит. Ахьӡ аургеит. Хьӡиԥшеи угымзааит! Сара рахәыс исымоу иреиҕьасшьоит. Хырҳагас анцәа иуиҭааит, иахьарнахыс абри аҽы уара иутәуп. Уара уҽыдахарым, уара уеиԥш иҟоу арԥыс, еиҕьугьы имазар акәхап, аха уанцо, абри уақәтәаны уцар, сара сгәы иахәоит,» - иҳәан, акәадыргьы шақәыз, аҽы аҕәра наганы инаиркит. Ажәлар еигәырҕьеит, реиуара иакәныҳәеит. Иахьагьы Аҭараа иргәалашәо ирҳәалоит, Дырмит Гәлиа аҽы анирхәмарыз. Аҽы анирҭаз ҳәа.

Сара Дырмит Гәлиа ибзианы сшихаанызгьы, насыԥс исмоуит уи иҿцәажәара, знык иадымхаргьы, инапы аанкыланы аԥсшәа иаҳәара. О, уи анапымш! Раԥхьаӡатәи аԥсуа шәҟәы зҩыз анапы азыҳәан сгәанала исҳәарын сакәыхшоуп ҳәа. Апоет-патриот, ауаҩ-гәыҭбаа Алықьса Лашәриа изныкымкәан исеиҳәахьан уаала, аҭаҳмада иҟны уназгоит ҳәа. Аха сара уи аҩнашә ахыҵра, ныхак амҵалара исзаҩызан, исзымгәаҕьит.

Баша, иаармарианы аԥсышәак аҳәара, иацәажәарҭа соургьы, сҿаҳахазшәа, ажәак сзымҳәо саанхозар акәхарын, уи ауаҩы иҿаԥхьа. Сызусҭада сара? Иҟасҵахьоузеи, Дырмит снаидтәааланы аҕаџаҳәа снаиацәажәартә? Иҟасҵарангьы иҟоузеи? Усҟан исыздыруамызт урҭқәа шракәмыз аус злаз.

Исгәаларшәо сҿынасхап, уи ихаҿсахьа есааира иазҳауа, ԥааимбарк ихаҿсахьа иаҩызаха, сгәаҵан ишазҳауаз.

Сахьиз аҳаблаҿы, Кәыдры ахықәан, аҩнаҵаҟа, раԥхьатәи сышкол... Ашьҭахь хышықәса Тҟәарчал... Ашьҭахь еиҭах сқыҭан. Зны аԥсышәала, нас урысшәала, нас қырҭшәала, нас еиҭах аԥсышәала аҵара... Аҭара ақыҭан қырҭбызшәала аа-класск санрылга, Аҟәаҟа саан, абыржәы аԥсуа школ ахьыҟоу, усҟан ақырҭуа школ ыҟан, убраҟа сҭалеит. Хымз раҟара сҭан. Ҽнак амшын ахықә саваланы сышнеиуаз, аԥсуа институт аԥхьаҵәҟьа, Басла амшын иахьалало азааигәара, илабҷашь, аӡәы диқәмақаруазшәа, ирыхха икны, Ануа-ԥҳа Ҳауида лхахәеиԥш, иҟәашӡа ишлахьаз ихахәы, ихылԥа қәаҟьа иаҵыҳәҳәаны ижәҩахырқәа инарықәсуа, хаҵак диацәажәо дгылоуп схәыҷаахыс схәыцра иалаз, лакә фырхаҵоуп акәымзар, зыԥсы ҭоу уаҩԥсым ҳәа сгәы иззаанагақәаахьаз ауаҩы. Амра аҭашәаразы шьарда илаҟәхьан. Амш бзиан, аҳауа убас ицқьан, улаԥш мыцхәы иҵархартә. Аԥсыԥ ланагаҩанагозшәа акәын, ритмк аҽеақәыршәаны, хьхьар-хьхьарчҳәа аҟәара аҽшныкәнашьуаз амшын. Ацәқәырԥа ссақәа аҟәара ианықәтәалак, ахаҳә ссақәа ирықәкәырны, ихьагәгәа ицон ашьҭахьҟа. Дара рышҟа снаԥшрым. Амшынахьоуп сахьыԥшуа, аҷнышқәа срыхәаԥшуеит. Иауам схьамԥшыр. Ижәҩахыр иқәсуа ихахә ҟәашқәа, амра ашәахәақәа ахьрықәыԥхоз, раӡын рахәыцха ицырцыруан. Уажә избазма ипатреҭқәа, иахьынӡеиԥшу сназхәыцит. Ихы-иҿы зынӡаск еиԥшуп. Аха иоура-иҭбаара... Сара схы-сгәаҿы уи убас еиԥш дыҟан, иара иаҵкыс аура-аҭбаара змоу, иара иаҟара зыжәҩахырқәа ҭбаау, иара иаҵкыс иҕәҕәоу хаҵа дыҟамкәа. Саԥхьа дгылан, зышәагаа кьаҿыз, абарҭ иаабац, иҳаҳац аԥсуа ҭаҳмада хәыҷык. Ибжьы ҵаҕан, аха иажәақәа зегьы, шьацмаҵас, ишәыгәшәыгәӡа акәын ишыҟаз, убасҟак еилыкка, иҭырҭәааны иҳәон. Ада ԥсыхәа шимамыз мҩашьо, џьара ианааирххалак, аҟыԥҳәа инаиҵаирсуан илабҷашь. Усҟан сара ажәеинраалақәа зыҩуеижьҭеи шықәсқәак ҵхьан. Аха убасҟак имаӡан, хәшәы змамыз абзиабара иаҩызаха, иҵәахны исыман. Изхысҳәааауа, сара схаҭагьы акы зыҩуашәа сшаҿызгьы, ашәҟәыҩҩцәа, ауаа зегьы иреиԥшым, даҽакала ицәажәо, даҽакала иныҟәо уаақәоушәа акәын сышрызхәыцуаз. Уажәы амшын ахықәаҿы, Аҭара ақыҭан, ҳгәыла ҭаҳмада Кадыр иеиԥшҵәҟьа, илабҷашь иҵарсны, саԥхьа дгылоуп ҳаԥсуа шәҟәыҩҩцәа зегьы ирԥааимбару ихаҭа.

Дҳаԥхеит Витали Шариа

Аԥсны ажурналистцәа Реидгылеи Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Реидгылеи гәалсрала адырра ҟарҵоит иаалырҟьаны иԥсҭазаара дшалҵыз ажурналист, ашәҟәыҩҩы, ауаажәларратә усзуҩы, Аԥсны зҽаԥсазтәыз ажурналист Витали Шариа, егьрыдышшылоит уи иҭаацәеи иҭынхацәеи.

Витали Валериан-иԥа Шариа диит 26декабр, 1952ш. рзы Смоленск ақалақь аҟны. СССР ажурналистцәа Реидгылеи (1979), Аԥсны ажурналистцәа Реидгылеи, Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Реидгылеи (1997) дрылан.

Аҵара иҵон Смоленсктәи абжьаратәи ашкол, нас – Аҟәатәи абжьбатәи абжьаратәи ашкол аҟны. Белоруссиатәи аҳәынҭқарратә университет ажурналистика афакультет далгеит (1974) «арадиои ателехәаԥшреи» рзанааҭ ала.

Аамҭак азы аус иуан корреспондентс Могилиов ақалақь арадиои ателехәаԥшреи рзы Акомитет акорреспондентс. 1975ш. раахыс Аԥсны дынхоит. Аусура далагоит Гәылрыԥшьтәи араионтә газеҭ «Дроша» аредакциаҿ. Аамҭакала дкьыԥхьуан агазеҭ «Советская Абхазия» аҟны, ашьҭахь – ари агазеҭ аҟны корреспондентс аусура далагеит, нас – апартиатә бзазара аҟәша деиҳабхеит, уи нахыс – аполитика аҟәша. 1984 ш. консультантс мызқәак аус иуан Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Реидгыла аҟны. Ҩаԥхьа агазеҭ «Советская Абхазия» ашҟа дхынҳәуеит,1991 ш. сентиабр инаркны – агазеҭ «Республика Абхазия» аредактор ихаҭыԥуаҩыс дыҟан.

Аԥсны Аџьынџьтәылатә еибашьраан (1992-1993) абри амаҵуреи арратә корреспондент иусуреи еидибалон. 1994 ш. февраль мзазы иаԥиҵеит иҳәынҭқарратәым ауаажәларра-политикатә газеҭ «Эхо Абхазии», иахьа уажәраанӡагьы уи аредактор хадас аус иуан.

В. Шариа истатиақәеи иочерккәеи рнылон Москватәи апериодикатә ҭыжьымҭақәа: «Журналист», «Юность», «Огонек»; агазеҭқәа: «Комсомольская правда», «Правда», «Известия», «Независимая газета», «Литературная газета».

В. Шариа иповестқәеи, иажәабжьқәеи, иочерккәеи кьыԥхьын ажурналқәа: «Алашара», «Абаза», «Аҟәа-Сухум», «Наш современник» (Москва), «Литературная Кабардино-Балкария» (Нальчик); алитературатә еизга «Аукцион», агазеҭқәа: «Эхо Абхазии», «Еҵәаџьаа», аизга «Ахаҵарашәа». (Аҟәа – Сухум, 1995) уҳәа рҟны.

Апрозатә ҩымҭақәа еидызкыло ашәҟәқәа жәпакы дравторуп. Еиқәиршәеит «Ақырҭуа-аԥсуа еибашьраан (1992-1993) афронттә анекдотқәа, авторс дамоуп ақырҭуа-аԥсуа еибашьра иазку аҭоурых-публицистикатә шәҟәы «Абхазская трагедия» (Шәача, 1993).

Аурысшәахь еиҭеигеит аԥсуа шәҟәыҩҩцәа, Н. Ҳашыг, А. Лагәлаа, И. Хәарцкиа уҳәа рпрозатә ҩымҭақәа.

Еиуеиԥшым ашықәсқәа раан иҭижьит ашәҟәқәа: «Абхазские яблоки» (Аповест, Аҟәа 1986); «Взятка» (Аповести ажәабжьқәеи. М., 1988); «На солнечной стороне улицы». (Аповести ажәабжьқәеи, Аҟәа, 1990); «Танк не страшнее кинжала» (Ажәабжьқәа, Аҟәа, 1998); «Букет Абхазии» (Аповестқәеи ажәабжьқәеи, Аҟәа, 2015).

Аԥсуа журналистикаҿы имҩашьауа зышьҭа аныздҵаз, злагалагьы шьардоу Витали Валериан-иԥа Шариа игәалашәара лаша рыцзааиуеит иколлегацәеи иҩызцәеи.

* * *

Иаамҭамкәа зыԥсҭазаара ҿахҵәаз Аԥсны зҽаԥсазтәыз ажурналист Витали Валериан-иԥа Шариа иҭаацәеи иҭынхацәеи ирыдышшылоит агазеҭ «Аԥсны» аредакциа анапхгареи аусзуҩцәеи. Ихьӡ хаштра ақәымзаит.

«Ашана» аусура еихшьалан

Ахәыҷқәа ирыцхраауа

Стелла Сақаниа

Июль 12 рзы акультура-гәыҳалалратә фонд «Ашана» аусура аихшьалара мҩаԥысит. Уахь имҩахыҵит Аԥсны Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба, Аԥсны Анацәа Рхеидкыла аиҳабы Гәыли Кьычба, афонд иааиԥмырҟьаӡакәа ацхыраара азҭо аспонсорцәа, аҭаацәарақәа.

Иазгәаҭатәуп, аихшьала аҟаҵараан ишеиҿкааз афотоцәыргақәҵа «Ирылукаауа ахҿсахьақәа» захьӡу. Ари ацәыргақәҵаҿы иаарԥшын ахәыҷқәеи рҭаацәарақәеи рсахьақәа. Урҭ асахьақәа ҭылхуан Аманда Авакимиан. Ацәыргақәҵа хықәкыс иаман ахәыҷқәа гәыразыла иҭәу рхаҿсахьа ԥшӡақәа рцәыргара.

Анаҩс ажәа иман акультура-гәыҳалалратә фонд «Ашана» аԥҵаҩы Беслан Шьакаиа. Уи иҭабуп ҳәа реиҳәеит ахәыҷқәа рыхәышәтәразы афонд ацхыраара азҭо. Агәаанагара имоуп раԥхьаҟагьы лҵшәа бзиала аус еицырулап ҳәа.

Иара убас ажәа лыман агәыҳалалратә фонд «Ашана» аиҳабы Мактина Џьынџьал. Уи имҩахыҵыз зегьы, ажәа ԥхақәа рызкуа иазгәалҭеит есышықәсатәи атрадициа инақәырышәаны Аԥсны амобилтә еимадарақәа, зегь рааста агәыҳалалра аазырԥшыз абонентцәа аҳамҭақәа шрыҭахо.

Лара дазааҭгылеит, хықәкы хадас ирымоу ахәыҷқәа рыцхыраара шакәу. Убри инамаданы, еиҳараӡак афонд «Ашана» иаарыԥхьоит Урыстәылеи Ермантәылеи рҟынтәи аспециалистцәа. Урҭ рхыԥхьаӡараҿ иҟоуп атравматологцәа, ахирургцәа, ахәыҷтәы неврологцәа, аԥсихиатрцәа.

Илҳәеит русураҿы хәарҭара ду шанаҭо рхы иадырхәо Аԥсны агәабзиарахьчареи афонди еиҿыркааз апроект «Абиԥара агәабзиара» захьӡу. Уи аҳәаақәа ирҭагӡаны иҳаҩсыз ашықәс азы марти августи амзақәа рзы аҳақьым-аортопед Овсеп Данелиан 240 –ҩык ахәыҷқәа дрыхәаԥшит. Урҭ рахьтә 15 –ҩык ахәыҷқәа ршьапқәа рзы амаҭәарқәа аҿаҵан.

Февральи августи рзы ахәыҷтәы неиромеаблитациатә центр «Импульс» аҟынтә аспециалистцәа 35 –ҩык ахәыҷқәа ирыхәаԥшит, урҭ рахьтә ааҩык ҽыхәашәтәра ишьҭын.

Идырбан авидеоролик акультура-гәыҳалалратә фонд «Ашана» инанагӡо аусура атәы зҳәо. Иара убас рызбахә ҳәан ацхыраара ҟазҵо аволантиорцәа.

Аҵыхәтәан афонд апартниорцәеи аҩызцәеи адипломқәа ранашьан.

Аԥсны Ахада ақытақәа дыртааит

Бла иабо хы иаԥсоуп

Ԥхынгәымза 11 рзы, ашьыжь аҳәынҭқарра Ахада Цыгьарда ақыҭа даҭааит. Уи ицын Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы Абесалом Кәарҷиа, уи ихаҭыԥуаҩ Зураб Қаҵьаиа, Очамчыра араион Ахадара аиҳабы Беслан Бигәаа, Цьгьарда ақыҭа ахада Адамыр Амҷба.

Аслан Бжьаниа азиас Дгамшь аԥшаҳәа арҕәаразы ицо аусуракәа шымҩаԥысуа гәеиҭеит.

Рацәак ҵуам, ҳазҭоу ашықәс лаҵарамза 12 рзы ақаршаҩы баԥсқәа ирыхҟьаны ихыҵыз азы ахатәы ҩнқәа ааба азы рыҩналеит, аҵха азы ианага ашьҭахь аҩнқәа бжьҕьа рышҟа анеира алымшо иҟалеит.

Иҟалаз аԥсабаратә рыцҳара аԥхасҭа ду рнаҭеит анхамҩақәа жәпакы. Усҟан арыцҳара иахьақәшәаз атыԥқәа Ахада дыртаан, изыхәҭоу аусбартақәа анапынҵа риҭеит Цьгьардеи Кәтоли ақыҭақәа рахь аҳәынҭеилакы «Аԥснықәарахьчара» атехника зегьы раашьтразы. «Аԥснықәарахьчара» аиҳабы Гәрам Ҳаразиа Ахада адырра иитеит имҩаԥгоу аусуракәа рзы, ԥхынгәымза 25 рзы урҭ шхыркәшахо ала.

Аԥхасҭа зауз ақытуаа Аслан Бжьаниа иҭабуп ҳәа иарҳәеит иҟарҵаз аҵхыраазы. «Дааразҭа иҭабуп ҳәа шәаҳҳәоит иҳашәҭаз аҵхырааразы. Азы аԥшаҳәа 90-тәи ашықәсқәа раахыс нап адкыламызт, ари даараҭа акраҵанакуеит аԥхьаҟагьы азы хԥырхагамхарц азы»,-рҳәеит дара.

Азы аԥшаҳәа арҕәаразы имҩаԥысуа аусуракәа рхарцьыԥса ареспубликатә биуџьет аҟнытә иаауеит ашьаҭанкылатәи аргылара Аусбарҭа ахылаԥшрала.

Анаҩс Ахада Цьгьарда ақыҭан аспорттә шҭа аргылара ахьцоз атыԥ даҭааит.

ЗҲәА «Очамчыраргылара» аиҳабы Саид Адлеиба иҳәеит хара имгакәа ахырхарҭа рацәа змоу аспорттә шҭа аргылара шхыркәшахо. Ара амҵәышәмпыл, анапылапыл, аԥкьаҭмпыл ахәмарразы алшара ҟалоит.

Аҳәынҭқарра Ахада аргылаҩцәа иҭабуп ҳәа реиҳәеит аргылара аҿҳәара иахьахымԥо азы, адҵагьы риҭеит ҳазҭоу амза нҵәаанҙа аобиектқәа рҟны аусуракәа хдыркәшарц.

Очамчыра араион ахь иусуратә нықәарaан Аҳәынҭқарра Ахада Кәтол ақыҭа даҭааит.

Аҳәынҭқарра Ахада аҳәира зхиааз астадион даҳәаԥшны иаиба ашьҭахь, уи аиҭашьақәыргыларазы аԥара шырзауижьуа атәы иҳәеит.

«Кәтолтәи ашьапыламԥыларатә клуб «Бзана» аспорттә еицлабракәа зегьы раан алҵшәа бзиақәа аанаршуеит аҟнытә астадион бзиа амазарц аҟанагоуп»,– иҳәеит Аслан Бжьаниа.

Аслан Бжьаниа Кәтол ақыта ахада Геннади Ҵулаиа аиҭашьақәыргыларатә аусуракәа рымҩаԥгаразы иаҭаху аԥарата малқәа ҽааны абиуџьет алаҭаразы апроект-харҵынҵатә документациа азирхиарц идиҵеит.

Анаҩс Аҳәынҭқарра Ахада амилаҭ-хақәитратә қәԥараҟны илагаламҭазы, 1992-1993 шш. Аԥсны Аҵьынҵьтәылатә еибашьраҟны, уи ашьҭахьтәи ашықәсқәа раан, иара убас изыхҳауа абиԥаракәа реиҵаҙара аус аҟны илшамҭақәа рзы «Ахьз-Аԥша» аорден III аҩаҙара занашьоу Кәтол ақыҭан инхо Александр Ҵнариа диԥылеит.

Аҳәынҭқарра Ахада хаҭала уи дидныҳәалеит, изеиҕьишьеит агәабзиара, ашықәсҭцыра рацәа.

Ткәарчали Аҟармареи еимаздо амҩа

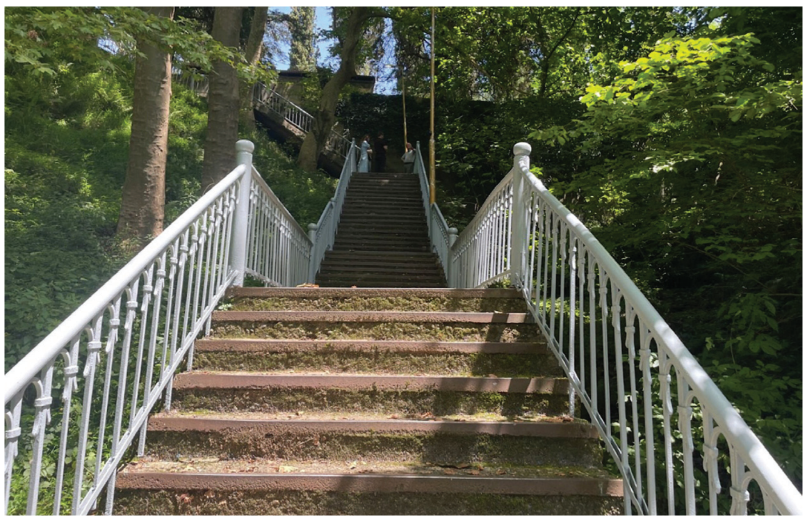

Аԥсҭазаара амардуан

Ахыркәшарахь инеиуеит Ткәарчали Аҟармареи еимаздо амҩа иагу-иабзоу аҟаҵара. Акаҭран аҟаҵара иаҿуп Аҟармара аҳаблан Ткәарчал аганахьала аҟьафурҭа «Лашькьындар» аҟынҙа.

Шьаҭанкыла аргыларазы Аусбарҭа атехникатә хылаԥшра анҵьныр Ҭемыр Ҵаҵьҵьба иажәақәа рыла, зеиҭашьақәыргылара мҩаԥысуа амҩа аура 15 км. рҟынҙа иназоит, аҭбаара – 6 метрак.

– Ҳара ишьҭахҭо акаҭран аҿыгҳара иааизакны 9 сантиметрак ыҟоуп, насгьы ҩ-ҿыгҳаракны ишьҭахҭцоит, актәи, ихадоу– 5 сантиметрак рҟынҙа иназоит, аҩбатәи, ариашара-хыркәшаратә – 4 сантиметрак рҟынҙа, - иазгәеиҭеит Ҭемыр Ҵаҵьҵьба.

Уажәы инагзоуп 70% рҟынҙа аусуракәа. Иҳаҩсыз ашықәс, лаҵарамзазы ихацыркыз ари апроект ҳазҭоу ашықәс нҵәаанҙа ахыркәшара азҧхьагәаҭоуп. Убри аан аргылаҩцәа ргәы иҭоуп аҿҳәараҟынҙа инамгакәа, жьҭаарамза иалагзаны ахархәарахь рыҭара.

Ари амҩа аныҟаҵахалак арегион ашҟа транспортла анеира акырҙа иармариоит. Уаанҙа Ткәарчалынтәи Аҟарамаранҙа саатки бжаки раҟара амҩа уқәхозтгьы, уажәы аусуракәа зегьы шынагзамгьы, амҩа аҟәара аамҭа 30 минуҭ рҟынҙа икьаҿхеит. Уимоу, шьҭа атуристтә обиектқәа рҟынҙа автомашьына ласы, мамзаргьы атуристтә микроавтобус ала унаҙар алшоит.

Абарҭ хра злоу аиҭакракәа азгәартахьеит Ткәарчал араион ауаԥсыреи атуристтә обиектқәа русҩцәеи.

«Уаанҙа ҳара аусурахь амҩа ҳақәхон саатк еиҳаны, уажәы акәзар ари амҩа 20 минуҭ рыла ҳанысуеит. Ари акыр иармариеит есыҽнытәи ҳаԥсҭазаара», - лгәаанагара лҳәеит аҟьафурҭа «Иԥшьоу азхыҽҽа» аҟны хәыҭаҩыс аус зуа Оксана Ҭарба.

«Ҳара есымша иҳаҳауан арахь аара акырҙа иуадаҩуп ҳәа, аха уажәы хааит зынҙа цьара уадаҩрак хмоузакәа ҳхатәы автомашьына лаҵы ала. Араҟа убла хызкуа аҭыԥқәа рацәаны иҟоуп, дааразҭа ибзиоуп шьҭарнахыс урҭ рбаразы ираԥәаҩны алшара ахьроуа», - игәаанагара иҳәеит Екатеринбург аҟалакь аҟынтәи иааз атурист.

Аҭыԥантәи ауаԥсыра рзы амҩа ҿыц хамҭа дуны иҟалеит. Аҟармара аҳабла аагәара инхо Анастасиа Тамашева, уаанҙа аҩнынтәи Ткәарчалынҙа анаҙара акырҙа иуадаҩын ҳәа еиҭалхәеит.

«Уажәы, амҩа аиҭашьақәыргылареи акаҭран ашьтаҵареи рышьтахь, иааиԥмырҟьазакәа автобус аныҟәара иалагоит», - лҳәеит лара.

Ткәарчали Аҟармареи еимаздо амҩа аиҭашьақәыргылара арегион транспортла аиқәыршәара адагьы, Мрагыларатәи Аԥсны атуризм аҿиаразы иҿыцу алшаракәа аанартуеит.

(Алгарҭа 5-тәи ад.)

Аԥсны Аминистрцәа Реилазаараҿы

Стелла Саҟаниа

Ааигәа Аԥсны Аминистрцәа Реилазаараҿы имҩаԥысит изаамҭанытәыз аилатәара. Амшхәаԥштә аҿы иқәгылан 14 зҵаара.

Ишьақәырӷәӷәаз азҵаарақәа рахьтә иҟан аҳәынҭқарратә документқәа астратегиатә ҟазшьа змоу ашәҟәы иҭагаланы апланҟаҵареи аҳәынҭқарратә документқәа астратегиатә ҟазшьа змоу аплан ҟаҵаны ашәҟәынҵахьы аиагареи. Аекономика аминистр Кристина Озган иазгәалтеит, ари азҵаара аҭагылазаашьа шырзаԥнаҵо, аҳәынҭқарратә документқәа ашәҟәы рҭагалараҿы аԥҟаракәа рыцәныҟәареи ҿхаарас ирымои агәаҭаразы.

Анаҩстәи азҵаара азкын Аԥсны Аҭоахырҭатә банк аусура иацнаҭаларц Аԥсни Урыстәылеи рҳаааҿы. Уи азҵаара иалнаршоит, абанк амаҵзура аиҕьтәра, ашәахтәқәа ршәара, абанк иадҳәалоу еиуеиԥшым аопрациақәа рынагзара.

Иара убас изхәаԥшыз азҵаарақәа ируакуп Аԥсны Аминистрцәа Реилазаара анапаҵаҟа иҟоу еиуеиԥшым адокуменқәа рпроектқәа астратегиатә ҟазшьа аҭаны апланҟаҵараҿы иҟоу ауаажәларрахь иҵәырганы алацәажәаразы. Ари азҵаара алшара анаҭоит аҿҳәара аҭаны ауаажәларрахь иҵәыргахо адокументқәа рпроектқәа. Ари аԥҟара иқәныҟәар ауеит ауаажәларрахь алацәажәаразы иҵәыргахо астратегиатә планҟаҵара змоу апроектқәа: Аԥсны асоциал-економикатә рҿиара азҧхьагәаҭара – кыраамҭатәи аҿҳәара змоу; Аԥсны асоциал-економикатә рҿиара азҧхьагәаҭара абжьаратәи ҿхаарас измоу; Аԥсны Аминистрцәа Реилазаара еиуеиԥшым ахырҳарҭақәа рыла апроектқәа; Аԥсны атерриториатә схемақәа рпланҟаҵара апроектқәа; Аԥсны асоциал-економикатә рҿиара астратегиатә ҟазшьа змоу апроектқәа; Аԥсны Аминистрцәа Реилазаара иаҵанакуа аҳәынҭқарратә усбартақәа русура апроектқәа.

Ишьақәырӷәӷәоуп Аԥсни Урыстәылеи рҳаа ахыҵра аусушьа аԥҟаракәа. Аусушьа аԥҟаракәа рахь иаҵанакуеит ауаа аҭыԥҟәа рахь рынашьҭра, аҭалара, аҟазаара, анаҩс, иара убас амашьынаныҟәацәа, аидара мҩаныӡго амашьынакәа, аԥстәқәа аҳәаа рахгара. Арҭ аԥҟаракәа еиҿкааут аҳәаахьчаратә усура арманшәалареи аконтроль азуреи рзы жәларбжьаратәи аиқәшаҳаҭракәаеи Аԥсны Аҳәынҭқарра азакәани инарықәыршәаны.

Изхәаԥшыз азҵаарақәа ируакуп «Афымценергетика аганахь ала анормативтә зин змоу ашәҟәынҵа». Уи атәы инарҭбаан дазааҭгылеит Аԥсны Аԥыза-министр актәи ихаҭыԥуаҩ, Аԥсны аенергетика аминистр Цьансыхә Нанба. Изгәеиҭеит афымца аганахь ала анорматвтә зин змоу ашәҟәынҵа аҿҳәара анҵәара инамадаха, иаҵҵазарц 2025 шықәса июн 30 рзынҙа, убри намаданы азин мчы змоу аекономика Аминистрра аҟнытә ииагазарц Аенергетикеи атранспорти Рминистррахь. Иаԥҵоуп иҿыцу атарифқәа афымцаенергетика аганахь ала еиуеиԥшым акатегориақәа рыла. Ауаасыра абзазараҿы зхы иазырхәо афымцамчы ахаԥса шьақәгылоуп абас: 10 киловатт инеиҳаны 20 киловатт еиҳамкәа – 500 мааҭ 1 киловатк азы; 20 киловатт еиҳаны 63 киловатт еиҳамкәа – 800 мааҭ 1 киловатк азы; 63 киловатт еиҳаны 2000 мааҭ 1 киловатк азы.

Анаплакҩы изы: 10 киловатт инеиҳаны 20 иреиҳамкәа – 600 мааҭ киловатк азы; 20 инареиҳаны 63 киловатт рҟынҙа – 1000 мааҭ 1 киловатк азы; 63 киловатт инеиҳаны – 2000 мааҭ 1 киловатк азы.

Анаҩс ишьақәырӷәӷәаз азҵаарақәа рахь иаҵанакуан аҳәынҭқарратә бызшәатә политиказы Аԥсны аҳәынҭқарратә усбарҭа иҭнажьыз акьыԥхьҳәқәа рыхәԥса ашьақәыргылареи. Аусбарҭа аиҳабы Гәында Кәыҵниа-ԥҳа иазгәалҭеит, ааигәа ишеиҿкааз аудиошәҟәқәа аиутуб каналрҭаҩра, иара убас ишьтрыжьыз аметодикатә материал уазызырҩуа узхәаԥшуа ашәҟәқәа. Дара русураҿы аԥхьа идырԥылоит аҳара, анаҩс аԥхьареи аҩреи аус адырулоит. Лгәы иаанагоит, ас еиԥш ала абызшәа аҭара азнеишьа имарианы ишрыцааиуа. Насгьы досу иҭел аҟны аҭагылазаашьа имоуп ихы архәара. Дазааҭгылеит иара убас абызшәа дырҵаразы агәыԥқәа аус шыруа абарҭ араионқәа рҟны: Очамчыра, Гәдоуҭа, Аҟәа, Гагра,Ткәарчал. Сентиабр мза инаркны Гал араион аҟынгьы аусура иалагоит агәыԥ. Иазгәалҭеит иааиԥмырҟьазакәа арҭ агәыԥқәа шеихшоу ҩ-гәыԥкны, арҵаҩцәа бзиақәа шрымоу, аҳхыраагза рхы иадырхәаша шыҟоу. Ииуль анҵәамтазы иҟаларны иҟоуп здублиаж ҟаҵоу амультфильм «Кот в сапогах» апремиера. Излалҳәаз ала, Китаи аус адулара иаҿуп аелектронтә рҵагa «Азбука» ҳәа изышьҭоу, аҳәыҷқәа рхала ашәҟәы еиԥш иаартны, иаԥхьо, иазызырҩуа аҭагылазаашьа роуеит. Уи иаарласны иараны иҟоуп.

Анаҩс иазааҭгылан азҵаара 2024-2026 шықәсқәа рзтәи хықәкылатәи аҭҵаарадырра-техникатә программа «Аԥсуа-адыгеи кавказ-адыгеи ирзаԥҵоу азҵаарақәа рызбара. Апрограммахь иаҵанакуеит хымԥадатәи азҵаарақәа: Аԥсни аԥсуа жәлари рҭоурых иазку ахыҵхырҭақәа рыԥшаара (аурыс бызшәа ашҟа реиҭагара, аҳәаақәа рыҭаны рҭыжьра); Аԥсны аҭоурых аконцепциа ҿыц аиҭашьақәыргылара аҩра; ажәытәзатәи абжьара шәышықәсақәеи, асовет аамҭеи, ҳазҭагылоу аамҭеи зҵазкуа хазы-хаз Аԥсны аҭоурых азы арҭцага цхыраагза аҩра (аԥсышәалеи урысшәалеи); аԥсуаа ртрадициа ргәаларшәара, ркультура, рмузыка, рхореографиа, рфольклор аизгара, аудиовидеонҵамтақәа рыхҩылаара.

Апрограмма анагзара иазоужьхоит 16 миллион мааҭ ареспубликатә биуџьет аҟнытә. Уахьынтә 2024 шықәсазы – 4 миллион мааҭ; 2025 шықәсазы – 5 миллион мааҭ; 2026 шықәсазы – 7 миллион мааҭ.

Изхәаԥшыз азҵаарақәа рыҩнуҵҟа иҟан Аԥсны афинансқәа Рминистрра аколлегиа ашьақәырӷәӷәара, иара убас Гагратәи Очамчыратәи араионтә зҕбарҭақәа рхыбрақәа Иреиҳазоу аҙбарҭа анапаҵаҟахь аиагара.

Аԥсны Аԥыза-министр Алеқсандр Анқәаб драфымсит аҵыхәтәантәи аамҭазы иҟоу амҩатә машьырқәа. Уи иазгәеиҭеит, еиҳаразак амашьына ныҟәацәа рҩышьыгатә маҭәашьарқәа рхы ишадырхәо, мамзаргьы амҩатә ԥҟаракәа шеиларго, иара убас амашьына ирласны ишнаҟәырцо.

Дазааҭгылеит аҵыхәтантәи ашықәсабжа иалагзаны 70 рахьтә 39 амҩатә машәыркәа амашьына аԥсҟы арыҕьала изҿоу рыла ишыҟалаз. Ус иҟоу амашьынақәа рзы имҩаԥгатәуп апрофилактикатә ҳәаақәа иртагзаны аусура.

Ирылацәажәан еғьырт азҵаарақәагьы.

«Аԥсны»
№ 55-56 (21 562) | иуль 18 2024 шықәса

Шәаԥхьа зегь раԥхьа
apsnygazeta@mail.ru

Шьханхыҵтәи ажәабжьқәа

Акыр иаԥсоу ҳаԥхьаҩцәа! Аӡәгьы изы имаӡаӡам Кавказ нхыҵ иқәынхо ҳаешьаратәи егьырҭ ашьхаруа жәларқәеи ҳареи ҳаимадара аҵакы. Аԥхьаҟагьы уи иҵегь агәҵаракра хықәкыс иҟаҵаны, 2023 шықәса аҩбатәи азыбжа инаркны агазеҭ «Аԥсны» аредакциеи урҭ ажәларқәа рпериодикатә ҭыжьымҭақәа рредакциақәеи рҿеимадареи, реиҭанаиааирақәеи рымҽхак акыр иҵаулахеит. Есааирагьы зыҽзырҭбаало урҭ аиҿцаарақәа руснагӡатәқәа рыхәҭак аҳасабала, ҳгазеҭ есымза ахԥатәи аҭыжьымҭаҟны акы-ҩба даҟьа ашьхаруа жәларқәа рыбзазара еиуеиԥшым ахырхарҭақәа, аҭоурых ахьтә еицаҳзеиԥшу аҟәырҷахақәа, зыхьӡ нагоу ахаҭарақәа рыԥсҭазаарақәа... уҳәа аазырԥшуа ажәабжьқәа ирызкхалоит.

Ажәлар еидызкыло

Ҟарачы-Черқьессиа

Ахра Анқәаб

Черқьесск ақалақь аҟны иаԥҵоу аԥсуа–абаза ажәлар рдоуҳатә ҭынха аиқәырхареи арҿиареи рзы Жәларбжьаратәи аиҿкаара «Алашар»-еи Адунеизегьтәи аԥсуа-абаза Конгресси Ҟарачы-Черқьесстәи Ареспублика аҟны иуль 21-23 рзы имҩаԥыргоит итрадициатәхаз IX акультуратә-спорттә фестиваль «Абаза».

Раԥхьатәи Абаза жәлар Рыхәмарракәа мҩаԥган иун 21, 2014 ш. рзы Абазатәи араион Инҵьықь-Ҷкәын ақыҭан. Уи иалахәын абаза қыҭақәа хәба: Ҟазма, Гәымлоуқыҭ (Красный Восток), Ҟәбина, Хәажә Ду (Старо Кувинск), Инҵьықь-Ҷкәын ркомандақәеи, иара убас ақыҭақәа Аԥсуеи Ельбургани рахьтә аӡәа-аӡәа аспортсменцәеи. Азеиԥш еихшьалақәа рыла усҟан аиааира ргеит Ҟазма ақыҭа ахаҭарнакцәа. Уи аахыс есышықәса имҩаԥысуеит иуль мзазы, Аԥсны аҳәынҭқарратә символика аныҳәамш иақәыршәаны.

Аамҭақәак раԥхьа адунеи зымҽхакыз аҿкы чымазара бааԥсы раан шықәсқәак имҩаԥгаӡамызт. Сынтәа

Иуль 21 рзы ақыҭа Аԥсуа имҩаԥгахоит иуль 23 рзы Черқьесск ақалақь аҟны «Адгьылбжьаха иаҵәа» ҳәа иахьашьҭоу аҭыԥ ссир аҿы имҩаԥысуеит – «Абаза жәлар ркультура амш» ҳәа хьӡыс измоу агәырҕьаратә алахҿыхратә усмҩаԥгатә. Уи рхы аладырхәуеит есышықәсеиԥш Аԥснытәи аделгациагьы. Иара убас адунеи еиуеиԥшым ахәҭақәа: Ҭырқәтәыла, Германиа, Сириа, Иорданиа, Урыстәыла акәакьқәа – Москва, Питербург, Ставрополь, Ҟабарда-Балкариа уҳәа рахьтә аԥсуа-абаза жәлар рхылҵшьҭрақәа рхаҭарнакцәа маҷҩымкәа.

Ажәаҟны ишырҳәо еиԥш, аибабара ауп гәыбылрас иҟоу, иԥқымзааит шәышықәсала аԥсуа-абаза жәлар рхаҭарнакцәа ҳаибабареи, ҳаиҭанеиааиреи, ҳаизгәыблреи.

Ҿаԥсатәрала азгәаҭаразы

Адыгеиа

Традициак аҳасабала ишышьақәгылахьоу еиԥш Адыгьеиа аҳҭнықалақь Маиҟәаԥ амш азгәарҭоит есышықәса сентиабр мза актәи асабшазы.

Сынтәа уи ақәшәоит арыцхә 7. Аха, аныҳәа иазку агәырҕьаратә усмҩаԥгатәқәа рымҩаԥгара азԥхьагәаҭоуп хымш, сентиабр 6-8 ирыбжьанакыз аамҭа иҭагӡаны. Уи еиҿкаарыла амҩаԥгаразы, ақалақь Ахадара аиҳабы Генади Митрофанов иқәҵарала иаԥҵоуп аиҿкааратә хеилак.

Ахеилак иазԥхьагәаанаҭо ахаҿреиҿкааратә – арԥшӡаратә уснагӡатәқәа ирыхәҭакхеит, ааигәа ақалақьтә бахча ԥшӡақәа руак аҟны, амҩасҩы иӡыша хиҽырц злалшо аӡыршәқәа, арыцқьага маругақәа рыла еибыҭаны, еиуеиԥшым абнатә ԥстәқәеи аԥсаатәқәеи ԥшшәы хкы рацәала иҩычаны «иахьықәтәоу» ашьақәгылазаашьақәа рықәргылара. Имаҷым иазԥхьагәаҭоу, еилашуеит ақалақьтә нхамҩа аусзуҩцәеи ақалақьуааи ҩнапыклатәи русура аныҳәа ҿаԥсатәрала аԥыларазы.

Ҿааныԥшӡала.

Ҳабшьҭрақәа рмифқәа

Ҳазну амза алагамҭазы Маиҟәаԥ, Мргыларатәи ажәларқәа рҟазара амузеи аҟны иаатит аҟабарда сахьаҭыхҩы Руслан Тхазаплижев хаҭалатәи ицәыргақәҵа, амҿи, аҵьази, абҩеи ирылху 60 усумҭа еидызкылаз «Ҳабшьҭрақәа рмифқәа» ҳәа хьӡыс изиҭаз.

Аҟазара наӡаӡоуп ҳәа баша ирҳәом.Руслан Ҭхазаплижев ицәыргақәҵа уи шьақәнарҕәҕәоит даҽазныкгьы. Азқьышықәсақәа иргәыласоу адыга жәлар рҭоурых еиуеиԥшым ахәҭақәа хәыцра ҟазала раарԥшрала.

Ацәыргақәҵа иазҿлымҳау Адыгьеиа ауаажәлари асасцәеи аҭааларц рылшоит иуль 28-нӡа.

Аҟаза идунеи агәылаԥшразы

Ҟабарда-Балкариа

Ҟабарда-Балкариатәи Ареспублика акультура аминистрра иуль 18 инаркны 30-нӡа имҩаԥнагоит Урыстәылатәи асахьаркыратә Академиа академик, Урыстәыла зҽаԥсазтәыз асахьаҭыхҩы, Ҟабарда-Балкариа Жәлар рсахьаҭыхҩы Хамид Владимир-иԥа Савкуев диижьҭеи 60 ш. аҵра иазку еиуеиԥшым акыр акультуратә - рҿиаратә усмҩԥгатәқәа.

Иуль 18 рзы ақалақь Нальчик Амилаҭтә музеи аҟны иаатуеит «Уо, си анэ» – «Ан илызкны» ҳәа хьӡыс измоу аҟаза хаҭалатәи ицәыргақәҵа. Иуль 19 рзы А. Л. Ткаченко ихьӡ зху аҿыханҵатә ҟазара амузеи аҟны имҩаԥысуеит аҿари асахьаҭыхҩи рырҿиаратә еиԥылара, иара убас уаҟа имҩаԥгахоит «Нарҭаа» зыхьӡхаз иусумҭақәа рцәыргақәҵа.

23 иуль рзы Ҟабарда-Балкариа 100-шықәса ахыҵра ахьӡ зыхҵоу ақалақьтә баҳчаҟны, ҳаамҭазтәи аҟазара апавилион аҿы имҩаԥысуеит артпроект «Ковчег». Нижни Куркужин ақыҭан иаԥҵоу М. Кипов ихьӡ зху ахәыҷтәы ҟазаратә школ аҟны Хамид Савкуев иҟазара-класс мҩаԥгахоит иуль25 рзы.

Иуль 30 рзы Амилаҭтә музеи аҟны Жәлар рсахьаҭыхҩы иԥсҭазаареи ирҿиареи ирызку «аишәагьежь» ала ихыркәшахоит аиубилеитә шықәсхыҵра азгәаҭара иазку аусмаԥгатәқәа.

«Аԥштәы – уи Сара»

Аахыҵ-Уаԥстәыла

Ҳазну амза аԥхьатәи амшқәа рзы, Санкт-Питербург ақалақь аҟны, «Аԥштәы – уи Сара» ҳәа хьӡыс измоу хаҭалатәи лцәыргақәҵа аатит, жәларбжьаратәи афестивальқәеи аицлабрақәеи акыр раԥхьахәгаҩ, Аахыҵ-Уаԥстәылатәи асахьаҭыхҩы қәыԥш Лира Алборова.

«Араҟа ицәыргақәҵахоит 40 усумҭа. Урҭ зегь аԥҵоуп абстракттә импрессионизм ахырхарҭа ала» ҳәа азгәалҭеит зҟазара уагәыланахало Лира. Асахьаҭыхцәа ҿарацәа реилазаара «Tskhinyal 5» алахәыла Лира Алборова хаҭалатәи лцәыргақәҵа раԥхьаӡа имҩаԥган 2022 ш. рзы лыдгьыл гәакьаҿы – Цхьынвал.

Азхатҵара амш ахьӡала

Аахыҵ-Уаԥстәыла ахьԥшымра азхаҵара амш – август 26 ахьӡала, акультура аминистрра иатәу жәлар рырҿиара Ареспубликатә центр имҩаԥнагоит аҿыханҵеи анаԥҟазацәеи рцәыргақәҵа-ҭира.

Уи аҽалархәразы агәаҳәара змоу арзаҳалқәа аларҵар рылшоит Ареспубликатә центр ашҟа ҳазну амза аҽеиҩшамҭа инаркны.

Дарбанызаалак агәазыҳәара змоу ихы алаирхәыр илшоит, амала ацәыргақәҵа –ҭира ихадоу аҷыдарақәа иреиуоуп, уахь инагахо иарбан аалыҵзаалак ихымԥадатәны инапылаҟаҵазар ахьакәу ҳәа азгәалҭеит лыҿцәажәарақәа руак аҟны жәлар рырҿиара Ареспубликатә центр аиҳабы Елизавета Гучмазова.

Иреиҕьӡоу дреиуахеит

Иреиҕьӡоу жәаф-ҩык ахәмарҩцәа дырхыԥхьаӡалахеит Аахыҵ-Уаԥстәылатәи аишәатә ԥкьаҭмпыл асҩы Аманда Кокоева, Ҟабарда-Балкариа аспорт аминистрра анапхгарала, аҳҭнықалақь Нальчик ииуль 7-10 рзы имҩаԥысуаз аишәатә ԥкьаҭмпыл азы XXI арегионбжьаратә турнир аҟны.

Уи хаҭалатәи аиндаҭларақәа рҟны имҩаԥылгаз ԥшь-еиԥыларак рахьтә хԥа рҟны аиааира аанылкылеит лҟазара ҳаракы иабзоураны.

Аахыҵ-Уаԥстәылантә Аманда Кокоева лнаҩсгьы, арҭ аиндаҭларақәа ирылахәын, хаҭалатәи еиԥш, ҩыџьа-ҩыџьалатәи аицыхәмаррақәа рҟнгьы иқәгылоз даҽа х-ҩык аҭыԥҳацәа: Маиа Касраӡе, Алина Тедеева, Ирина Цховребова. Урҭ азыҟарҵоит Мириана Џьиоевеи Ирина Валиевеи.

Аахыҵ-Уаԥстәылаа реиԥш ари атурнир иалахәын Краснодар, Дағьстан, Ставропольтәи атәылаҿацә, Волгоград, Ҟабарда-Балкариа, Нхыҵ Уаԥстәыла рҟнытәгьы аԥкьаҭмпыл асҩцәа ркомандақәа.

Амцажәла анҿымцәааауа

Геннади Аламиа
75 ш. ихыҵуеит

Апоет, аиҭагаҩ, апублицист, ауаажәларратә усзуҩы Геннади Аламиа 75 ш. ихыҵуеит. Зыпсҭазаара зегьы, арҿиара еипш, зыпсадгьыли зыжәлари рымаҵ аура иазызкыз мшаҽенеипш, адоуҳатә культура дазаапсоит, илагалагьы шьардоуп. СССР-и, Апсни, Урыстәылеи рышәҟәыҩҩцәа Реидгылақәа рлахәыла еихьӡарақәа ҳасаб рзуны Апсны акультура зҽеапсазтәыз аусзуҩы аҳаҭыртә хьӡы ихҵоуп, ианашьоуп «Ахьӡ апша» аорден II аҩаӡара. Нхыҵ-Уапстәылатәи ареспублика Алания иреиҳаӡоу аҳәынҭқарратә ҳамҭа «Уапстәыла Ахьӡ-Апша». Т. Шь. Аҵьба ихьӡ зху аҳәынҭқарратә премиеи Н. Цьусоиҭи ихьӡ зху Аахыҵ-Уапстәылатәи Амилаҭтә литературатә премиа занашьоу Геннади Аламиа ипсҭазаареи ирҿиаратә мҩеи рҟны еиҳау аихьӡарақәа изыпшызааит. Апоет ииубилеи инамаданы апҳьаҩцәа ишәыдаагалоит агазеҭ «Апсны» акорреспондент Алиса Гәажәпҳа иазлырхиаз аиҿцәажәара.

–Ауаажәларратә усура еиуеипшым ахырхарҭақәа рҟны шәцьабаа маҷӡам, аха еиҳарак шәеицырдыруеит поетк иаҳасабала. Убас шакәугьы аханатә иахьынӡаадыруа, алитература ала ахырхарҭа шьҭышәымхӡеит. Ишпаҟалеи уахь шәхьапшра?

– Кәтолтәи абжьаратә школ аҟны аҵара анысҵоз директорс дыҟан зеҭыҟамыз аматематик Иуана Саӡба. Уи илеишәагьы цьбаран, аха аматематика азанааҭ алшәымхыр ҟалом ҳәа иҳадицаломызт. Сара схәыцаахыс афизика амаҭәар даара бзиа избон, иагьсыцааиуан. Абжьаратә ҵара аныхсыркәша ашьҭахь афизика-математикатә факультет сҭалоит ҳәа Иуана Саӡба ианиасҳәа даара деигәырҭьеит, уахь аҭаларазгьы сазыҟеиҵон. Ажәакала, исҭахыз афакультет сҭалеит. Амала, усҟан аҵара ҳзырҵоз ақырҭуа милаҭ еиуаз арҵаҩцәеи сареи ҳмааибит. Еиҳарак Гәылуа зыжәлаз ақырҭуа рҵаҩ апынгылақәа сиҭон, апышәаракәа рыҭираҿгьы дыспырхагахон, зны исирҭиуамызт, даҽазных сыхәшьара еиҵеитәуан. Сгәы аныпҵәа, исыӡбеит, Москватәи алитературатә институт ахь схы сырхарц. Ашкол санҭазгьы ажәеинраалақәа зыҩуан аҟынтә, уи здыруаз аӡәырҩы исыдыргалахьан. Аха саб дақәшаҳаҭмызт Москваҟа сцара, хаҭала, Алитературатә институт сҭалара. Апоетесса, хҭаца Нели Ҭар-пҳа иҟасцаз алхраҿы адгылареи ацхыраареи сылҭеит, сгәы азҭалҵеит. Зегь рапҳьагьы, саб дазаалгеит.

Алитературатә институт ахь сиасра, уи азанааҭ алхраҿы испырхагамхаӡеит физика адырра. Алитературагьы цьара-цьара афизика излеипшу ыҟоуп. Афизика аҟны азакәанқәа рдырра, раартра шыҟоу еипш ауп псабаратәла алитератураҿгьы аартра шыҟоу. Ажәакала, апоезиа-афизика иаҩызоуп, аартроуп. Абасала, иуҳәар ҟалоит сыпсҭазаараҿы апоезиеи афизикеи еидҳәалахеит ҳәа.

– Еиуеипшым, акыр ажурналқәеи агазеҭқәеи редактор хадас шәрыман, иахьа ажурнал «Апсны аҟазара» ада, егьырҭ зегьы шьаҭанкыла ишеиҿкаатәыз, ахьӡ инаркны, ахырхарҭа, аҭакы уҳәа зегьы ирызхәыцтәын, ишпеидыжәбалоз?

–Редактор хадас сызмаз агазеҭ «Аидгылара» аҭакы, ҳажәлар рыпсҭазаараҿы, ҳмилаҭ-хақәиҭратә қәпараҿы иааннакылаз аҭып ззымдыруа дыҟам, сгәанала. Хаҭала, ажурнал «Черкесский мир» акәзар, Жәларбжьаратәи Ачеркесстә Ассоциациа аиҳабыс иҟаз Иури Калмыков исыдигалеит. Уи иҭахын Кавказ ажәларқәа ҳаидкылара хықәкыс измаз ажурнал апҵара, аҭыжьра. Уи акәхеит, х-бызшәак: аурыс, англыз, аҭырқәа бызшәақәа рыла иҭыҵуаз, Адунеи зегьы аҟны апҳьаҩцәа ироуртә еипш хаҭабзиара ҳаракыла еиҿкааз ажурнал аҭыжьра напы асыркуеит, хьӡысгьы иасҭеит «Черкесский мир». Уи ҭсыжьуан Маикоп, Москва, Ҭырқәтәыла. Ажурнал Москва еипш Парижгьы иштаҩыз ала 4-5 шықәса рыла адунеи зегьы иахыҵәеит ҳәа уҳәар ауеит. Уажәгьы иҵәахны исымоуп Австралиа инаркны Канаданӡа ҳцьынцьуаа рҟнытәи исоуаз ашәҟәқәа.

Ажурнал «Абаза» редакторс саннеи, 5-6 номер ҭижьхьан Витали Шариа. 10 шықәса инареиҳаны снапхгарала иҭыҵуан ажурнал «Абаза». Ахырҽхәаара сцәаҩам, аха ишыҟаҵәҟьаз иаҳҳәозар, ҳауаажәлар рхаҭарнакцәа даара ибзианы ирыдыркылаз журналуп. Уи ҭыҵуан еиҳарак апсышәала, иара убас англыз, аурыс, аҭырқәа бызшәақәа рылагьы аҩымҭақәа анылон.

–Аиҭагара усхкы аҟны акәзар, шәлагала бзиа ыҟоуп. Еиҭажәго аҩымҭақәа ралпшаара шпамҩапысуеи?

–Алитературатә институт аҟны аиҭагареи апоезиеи ргәыпқәа срылахәын. Уаҟа, апышәа исоуз схы иасырхәеит. Аха сара иеипынкыланы еиҭагатәу аҩымҭақәа зегьы реиҭагара саҿӡам, уалныгьы исыдӡам. Еиҭазго аҩымҭақәа, хаҭала сара исгәапхо, сгәы иақәшәои, исзааигәоу аҩымҭақәеи роуп. Сеиҭагамҭақәа иреиуоуп: Косҭа Хетагуров иҩымҭа «Ауапс пхьарца», Заур Налоев, Расул Гамзатов, Алим Кешаков, Микаель Чикатуев уҳәа рҩымҭақәа.

–С. И. Ҷанба ихьӡ зху Апсуа ҳәынҭқарратә драматә театр аҟны иқәдыргылахьеит акымкәа еиҭажәгахьо апиесақәа. Адраматургиа ажанр абанӡашәзааигәоу?

–Хаҭала, апиесақәа рыҩра сҽазысымшәацт. Еиҭазго апиесақәагьы ақәыргыларазы зеиҭагара аҭахны исыдыргало роуп. Схатәгәапхарала аурысшәахьтә апсшәахь еиҭазгаз А.С.Пушкин итрагедиа хәыҷқәеи Михаил Булганов иҩымҭа «Мастер и Маргарита» урҭ аӡәгьы иқәимыргылацт, ус ишьҭоуп иеиҭаганы.

> **«...Аналитикатә-сахьаркыратә хәыцра ҧхьаҟа изгаз аҧсуа поетцәа дыруаӡәкуп Г. Аламиа. Еилаҕьоу атрадициатә форма арҿыцра, зхы иақәиҭу ажәеинраала аелементқәа рымҽхак арҕәҕәара, еиуеиҧшым астилистикатә хырхарҭақәа рырҿиаратә лшарақәа ихы-игәы иҭыжьны, ахатәы мҩа, ахатә стиль азкылсра. Абарҭқәа зегьы ирыбзоураны, апоет илшоит ауаҩытәыҩса иҧсҭазаара еиуеиҧшым аганқәа бла ҿыцла рыхәаҧшра, реихшьалара».**
>
> **Владимир ЗАНҬАРИА**

Имаҷымкәан еиҭазгахьеит Шекспир ипиесақәа, урҭ акырынтә иқәдыргылахьеит. «Апсҭазаара пхыӡуп», «Зыхшыҩ зызрыцҳароу» уҳәа ирацәоуп иқәдыргылахьоу сеиҭагамҭақәа. «Аҟрал Лир» еиҭаганы ишьҭеижьҭеи акыр ҵуеит, аха макьана ақәыргылара залмыршахацт.

– Амилаҭ-хақәиҭратә қәпараан, Апсны жәлар рфорум «Аидгылара», Апсуа-абаза жәлар Жәларбжьаратәи Рассоциациа, Кавказ Ажәларқәеи Рконфедерациеи рҟны уҳәа, ажәлар реидкылара, рымҩақәҵараҿы агәаҭьреи ахшыҩи аарпшра анаҭахыз аамҭазы ишәылшаз маҷым. Иааркьаҿны акәзаргьы, шәырзааҭгылар ҳҭахын урҭ рахьтә хҭысқәак?

– Хаҭала, «Аидгылара» анеиҿыркаауаз, апҳьа «афронт» ахьӡырҵар рҭахын, егьырҭ атәылақәа рҿы ишыҟаз иаҿырпшны. Аха «афронт» ажәа ацәгьара ахырхарҭа анышуа сахәапшуан аҟынтә, ажәа афорум» рыдызгалеит, иагьрыдыркылеит. Апсны жәлар рфорум «Аидгылара» ҳәа ишьақәгылеит.

> **«Ауаҩы дмаҭәахәны, даҽаӡә изыҟамҵо иара иус данаҿу, иҟаиҵо агәра аниго, уи агәыҕра анинаҭо ауп. Абзиара ҟаҵаны уажәшьҭан ирҳәап захьӡу акәым агәыҕра ҳәа сызҿу. Унапы злаку аус уанаҿу, упсҭазаара зқәуҵоз иахьала ишнымҵәо, уаҵәгьы анарха шаиуа агәра ануго убри еиҳау акгьы ыҟаӡам...»**
>
> **Геннади АЛАМИА**

Апсны жәлар рфорум «Аидгылара» зызкыз амилаҭ-хақәиҭратә қәпара акәын. Уи ҳажәлар еидызкылоз мчын, еиҿкааран. Ахьӡгьы иаҳәоит иахьагьы уи ада псыхәа шҳамаӡам. Исгәамҧхо ахымҩапгашьагьы ҳпылалоит иахьа, аха ауаатәыҩса рхымҩапгашьа ақәӡбара сҭахым... «Аидгылара» – иуадаҩыз аамҭазы ҳажәлар еидызкылаз форумуп, аха уи ашәарҭа иахылҿиааит ҳәа аҳәара иашаны исыпхьаӡом. Аха, ацәгьарагьы, иҵоурамгьы ауаҩы абзиа рылибаауазароуп, абзиа иашьҭоу абзиа данымпшыр ҟалаӡом.

Апсуа-абаза жәлар Жәлрабжьаратәи Рконгресс, Кавказ Ажәларқәа Рконфедерациа рҟны аусурагьы хықәкыс иамаз ҳаешьаратә жәларқәеи ҳареи ҳаӡәыкны ҳаидкылара, ҳаигәныҩра, агәыбылра ҳабжьаҵара акәын.

– Апсны Иреиҳаӡоу Асовет депутатс иара убас, уи Ахантәаҩы ихаҭыпуаҩыс шәусура аҟны ишәпылаз ауадаҩрақәа ыҟан, ҳәарада. Аха урҭ рацәазма, насгьы риааира злашәылшоз?

–Ҳәарада, урҭ аамҭақәа даара иуадаҩзы аамҭан. Иага ус иҟазаргьы, сара иуадаҩыз уи аамҭа-иреиҕьу шықәсқәаны – исыпхьаӡоит, избанзар усҟан издыруан сызҿыз, сзызкыз... Сахьаҭахыз сыҟан, исуалыз, исыдыз, исыхәҭаз анагӡара сазыхиан.

Уи аамҭа аан В. Г. Арӡынба Апсны далагылан. Иҭҟьаз ахы рапҳьа иара илҟьон. Иара дызхысыз даҽа еиҳабык, ҵеик дахымсит. Адунеи зегь даҿагыланы даиааит уҳәар алшоит. Игәаҕьреи, ихшыҩи, иҟәышреи иалҵшәахьеит ҳажәлар иргаз Аиааира. Уи аус ицура мариаӡамызт, ихаҭыпуаҩыс аҟаларагьы. В. Г. Арӡынба зхатә гәаанагара змаз, цьара гәрамгарак анибозгьы, игәы аныбжьажьоз ихала иҭцааны, ипышәаны дазнеиуан акәымзар, дхьазырҳәуаз амч апшаара уадаҩын.

Аусура иадҳәалаз азҵаарақәа рҟны, иҟалалаон ҳгәаанагаракәа анеиқәымшәалоз, аха насыпс исшьоит усҟан уи иааигәа аҟазаареи, аамҭак иҵанызаареи Анцәа ду иахьсаҭәаишьаз. 2009 шықәсазы Ҭырқәтәыла иҭсыжьыз «Арӡынба иаамҭа» зыхьӡу ашәҟәы аҟны Апсны Аҳәынҭқарра Рапҳьатәи Ахада Ихаҭара, инарҭбааны сазааҭгыланы илшаз илзыршаз ҭысҵаарц акәын хықәкыс исымаз. Уи апышәа ҳапҳьаҟатәи абипарақәа рзы хәы змаӡам пышәаны инхароуп.

– Апоезиаҿы еипш, ауаажәларра усураҿгьы шәцьабаа, шәлагала рацәоуп. Шәара апҳьа иргыланы поетны шәхы жәбома, мамзаргьы ауаажәларратә усура апыжәара ашәҭома?

–Зегь рапҳьаӡа–смаҭацәа рабду соуп, Мирод Гәажәба иҩыза соуп.

Саазкәылаз ҳашәҟәыҩҩцәа дуқәа: Б. Шьынқәба, А. Гогәуа, Т. Аҵьба, Р. Смыр, рҩымҭақәа срыпхьоит, сеиҭарыпхьоит.

Хаҭала Д. Гәлиа ирҿиара сазааҭгылоит. Д. Гәлиа илшаз рацәаӡоуп. Иахьа адунеизегьтәи алитература ахьӡ анырҳәо, апсуа литература узавсран уҟаӡам.

Д.И.Гәлиа илеиҵаз амцажәла, алитература ду ахылҿиааит, иҵьабаа ипылеит. Ҿыцәаара ақәымзааит, нас, уи Амцажәла! Усҟан ҳмилаҭ апеипш лаша рзыпшуп.

– Иҭабуп.

Аиҿцәажәара анылҵеит
Алиса Гәажә-пҳа

Ҭҟәарчали Аҟармареи еимаздо амҩа

(Алгарҭа)

Ҭемыр Ҵәыцьба иҟаиҵаз адырракәа рыла, апроект ахарҵь - 219 миллион мааҭ рҟынӡа иназоит. Парала еиқәнаршәоит Урыстәылатәи Афедерациа Аинвестициатә программа.

Ааигәа, Тҟәарчал нап адыркит Ахақәиҭра амҩаду шьаҭанкыла арҽеира. Ари ақалақь амҩа хадақәа мҽхакы ҭбаала рырҿыцра иахацыркымҭоуп. Аусуракәа рымҩапгара аамҭа-аамҭала еихшоуп. Актәи иаҵанакуеит амҩа аҿықәқәа рҟны иҵаз ажәытә хаҳәқәа рыкәгара, урҭ рҭыпан аҿыцқәа рыҟаҵара. «Урҭ роура наӡоит 2350 метр рҟынӡа. Ҳгәы иҭоуп август анҵәамҭазы абарҭ аусуракәа рхыркәшара, амшцәгьақәа ҳпыргахамхар», – иазгәеиҭеит Рауль Шамугиа, зҭакпхықәра ҳәаақәҵоу аилазаара «СтроиДом 2022» аиҳабы.

Тҟәарчал араион ахадара аиҳабы ихаҭыпуаҩ апроект даара акырӡа шаҭанакуа атәы еиҭеиҳәеит. «Ари амҩа ақалақь акырӡа зҵазкуа аобиектқәа ирылсуеит, ауаапсыра еснагь рхы иадырхәоит. Ҳазну ашықәс азы акаҭран ақәҵара иалагаанӡа азыҟаҵаратә усуракәа мҩапысуеит», – иҳәеит Витали Кәыҵниа.

Идырҽеиуа амҩа ахәҭа 1250 метр иауп, аҭбаара – 12 метр. Азыҟаҵаратә усуракәа ҩымзи бжаки раҟара ирыдхалоит. Аҭыпантәи абиуџьет аҟнытә ахаҳәцәқәа рыпсахразы иоушьҭуп 6,43 миллион мааҭ. Нас ҿыц акаҭран ықәырҵоит.

Ақалақь ауаапсыра ари даара ргәы иахәоит. «Ҳаигәырҕьоит ақалақь ахаҿра ахьарҿыцуа. Ахақәиҭра амҩаду акыраамҭа ҵуеит иагу-иабзоу ҟарымҵеижьҭеи, шьҭа уи ахаҿра еиҕьхоит, ақалақь аҿы аныҟәара, анеи-ааира иаҳагьы иманшәалахоит», – лгәаанагара лҳәеит Тҟәарчал инхо апҳәызба.

Иара убас, Тҟәарчал нап аркуп ақалақь хыхьи ҵаҟеи еимаздо амардуан шьаҭанкыла арҽеира. Уи ргылан 1961 шықәсазы. Ауаапсыра рхы иадырхәоит ақалақь хыхьтәи ахәҭаҿы иҟоу административтә усҳәарҭақәа рахь анеиразы. Атуристцәа ракәзар уи ахаҿпшра, аибыҭашьа даара иргәапхоит. Аспорт аҽазыҟаҵаракәа рзгьы зхы иазырхәо ыҟоуп.

Ашықәсқәа ниас ицон, амардуан уашәшәырахеит. Убри азы аҭыпантәи амчракәа арҿыцра рҽазыркит. Аҭыпантәи абиуџьет парала еиқәнаршәауа апроект наназоит Гьаргь Харчлаа инапхгарала зҭакпхықәра ҳәаақәҵоу аилазаара «Саиуз-W».

250 метр иназо амардуан дырҽеиуеит аамҭақәак рыла. Ҳазну аамҭазы амаакыракәа дрыцқьоит, иршәуеит. Анаҩс иахьаҭаху абетон ықәдырҭәоит, амардуан ҿагыларҭақәа арезина хаҳәсса ықәрыпсоит. Иқәдыргылоит арлашагақәа.

Араион ахада ихаҭыпуаҩ Витали Кәыҵниа иҳәеит амардуан ахырхарҭа рацәа шамоу.

Рымҩа аркьаҿразы маҵара акәымкәа, ауаа аспорт аганахьалагьы рхы иадырхәоит. Иара убас атуристцәагьы аднапхьалоит», – иазгәеиҭеит уи.

Ақалақь ауаапсыра имҩапысуа аиҭакрақәа ргәы иахәоит. Уаҟа инхо Екатерина Бигәаа иазгәалҭеит: аибашьра ааилгеижьҭеи ақалақь ахаҿра аганахьала еиҭакра ҳәа егьыҟамызт. Абри амардуан арҿыцра аҭыпантәи ауаапсыра есымшатәи рыпсҭазаара аиҕьтәра маҵара акәымкәа, Тҟәарчал ахаҿра, иагу-иабгоу аҟаҵара аганахьала алагаламҭа бзиа ҟанаҵоит. Ақалақь ауаапсыреи асасцәеи даара иарманшәалоит.

«Бла ҵарыла»

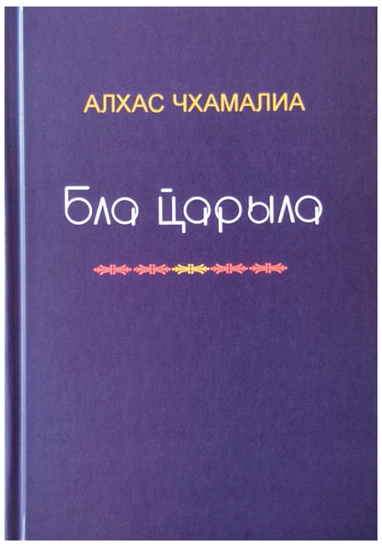

Атыжьымҭа ҿыц

Аҧҳәынҭшәҟәҭыжьырҭаҿы иҭыҵит апоет, ажурналист, апублицист, Аҧсны ашәҟәыҩҩцәа Рассоциациеи Аҧсны ажурналистцәа Реидгылеи рлахәыла Алхас Чхамалиа ишәыҟә ҿыц «Бла ҵарыла». Уи иагәылалеит автор аҵыхәтәантәи ашықәсқәа рзы еиуеиҧшым апериодикатә ҭыжьымҭақәа рҿы иикьыҧхьхьаз аочеркқәеи, астатиақәеи, аиҿцәажәарақәеи.

Ашәҟәы аҧхьажәа иҩит алитератураҭҵааҩ, акритик, Аҧснытәи аҳәынҭқарратә университет ҳаҭыр зқәу апрофессор, Аҧсны аҭҵаарадырра зҽеаҧсазтәыз аусзуҩ Руслан Қапба. Уи иаазыркьаҿны аҧхьаҩцәа ишәыдаагалоит.

Ашәҟәы редакторс дамоуп Марина Тәанҧҳа. Асахьаҭыхҩы — Руслан Габлиа. Акорректор — Нанули Шьамаҭаа. Компиутерла еиқәлыршәеит Инна Цьапуаҧҳа.

Шәнапаҿы ишәку Алхас Чхамалиа ишәҟәы «Бла ҵарыла», автор иҭижьхьоу ашәҟәқәа рахьтә афбатәи ауп: иара авторс дрымоуп апоезиатә еизгақәа ҧшьбеи апублицистика аганахьала даҽа шәҟәыки.

Сара аханатә инаркны литератураҭҵааҩык, критикк иаҳасабала гәҭакыс исыман Алхас Чхамалиа ирҿиара инарҭбааны ахцәажәара, усумҭак изкра, еиҳаракгьы ипоезиа аганахьала. Аха сахыццакуамызт, уажәы-уашьҭан ҳәа иныҟәҵа-аақәҵо сшааиуаз, агәамбзиарагьы сыхьӡеит. Зыӡбахә ҳамоу апоет, ажурналист, апублицист, аредактор, аҵарауаҩ қәыпш, арҵаҩы Алхас Чхамалиа ибзианы издыруа иоуп, Аҧснытәи аҳәынҭқарратә университет афилологиатә факультет аҿы аҵара аниҵоз рҵаҩыс симан. Убри анаҩсангьы, сара ибзиаӡаны издыруеит уи ихы-иҵыхәа, иабшьҭра: жәытәнатә аахысгьы ахьӡ-аҧша змаз, Гәыҧ ақыҭан инхоз, «Чхамалиаа нагақәа» ҳәа ззырҳәоз дырхылҵшьҭроуп.

Имариамзар ҟалап ауаҩы еиуеиҧшым арҿиара хкқәа инапы анрылаку, ҩба-хҧа ус анеилеигӡо, аха Алхас Чхамалиа убри аганахьала уадаҩра дук иҧынгылоны ииабом, аки-аки еиламырцҳакәа, ҟазарыла реиҿыбаашьа дақәшәоит. Убарҭқәа рнаҩсан иахьа иара– Аҧснытәи аҳәынҭқарратә университет аинформациеи амедиакоммуникациақәеи рыҟәша напхгара аиҭоит.

Алхас Чхамалиа даныстудентыз аахыс ажурналистика инапы алакуп. Раҧхьатәи истатиақәа акьыҧхь рбеит 2000-тәи ашықәсқәа раламҭазы. Лассы-лассы агазеҭ «Аҧсуа университет», анаҩс – «Аҧсны», иара убасгьы ажурнал «Алашара» адаҟьақәа рҟны дықәгылон еиуеиҧшым актуалтә проблемақәа ирызкны: аҳәынҭқарратә бызшәа азҵаара, аҿар рыпроблемақәа, астуденттә ҧсҭазаара, акультура, аҟазара уҳәа. Насгьы инаҵшьны иазгәаҭатәуп, 2013 шықәса раахыс ауниверситеттә газеҭ «Аҧсуа университет» редактор хадас дшамоу. Аамҭала аус иуан агазеҭ «Аҧсны» аредакциаҿы корреспондентс, ажурнал «Аҟазара» аҟәша аредакторс, анаҩс – аредактор хада ихаҭыҧуаҩс. Имаҷым ари аамҭа иалагӡаны уи ирҳаз аҧышәагьы.

Алхас Чхамалиа 2021 шықәсазы иҭыҵыз ишәҟәы «Алаҧшҳәааа» ианылеит еиуеиҧшым аамҭақәа рзы акьыҧхь збахьаз ирҿиамҭақәа. Иара уажәгьы – убасҵәҟьа. Иазгәасҭарц сҭахуп, Алхас Чхамалиа ипублицистикатәи ижурналистикатәи рҿиараҿы ишуҧымло зыҩаӡара лаҟәу, иҧсыҽу, цқьа иҭҵаам, ус баша иҩу статиак, нҵамҭак. Иарбан темазаалакгьы ишьҭихуа, иубарҭоуп, зегьы бла ҵарыла дышрызнеиуа, дзыхцәажәо аобиект ибзианы ишидыруа.

Сара уажәы араҟа салагом Алхас Чхамалиа ишәҟә ҿыц иагәылалаз аилкаанҵақәа, астатиақәа уҳәа иалкааны рыхцәажәара, аха иазгәасҭарц сҭахуп акы – ашәҟәы ахаҭа ахьӡ ишаҳәо еиҧш, автор бла ҵарыла дрыхәаҧшуеит дзыхцәажәо, иаирҧшырц ииҭаху атемақәа. Ажурналист ҟаза, апублицист иаҩшәом ҳаамҭазы актуалра зҵоу еиуеиҧшым азҵаарақәа аҧсуа жәлар рдоуҳатә ҧсҭазаара, ркультура, рлитература, рҟазара уҳәа ирыдҳәалоу. Шаҟа аинтерес рыҵоузеи, шаҟагьы иарҳәозеи аҧхьаҩ, автор «иалҧшааны» дзыҿцәажәо ауаа нагақәа ражәа!

Алхас Чхамалиа ижурналистикатә усура иахьа акьыҧхь мацара иадҳәалам, акрааҵуеит иара уи аҳәаақәа дырҭысижьҭеи: акырӡа ишьақәцаланы инапахьы иааигахьеит аудионҵамҭақәеи авидеонҵамҭақәеи рыҟаҵара, иахьеи-уахеи аинтернетсаиҭқәеи асоциалтә ҳақәеи ирҭеиҵоит ҳаҧсуа жәлар ирыдҳәалоу, урҭ рдоуҳатә культура арҿиара иацхраауа, ҳпоетцәа, ҳашәҟәыҩҩцәа, ҳҵарауаа рырҿиамҭақәа ӡырызго еиуеиҧшым аинформациа.

Ҩынҩажәа шықәса ирҭысыз арҿиаҩы иахьа дахьынӡааихьоу иааишьа бзиоуп: зегьы еицгәарҭахьеит уи иҟаиҵо шыҟаҵоу, инапкымҭа шыцқьоу, аҭакҧхықәра шиныруа,

Сажәа хыркәшо иазгәасҭарц сҭахуп, Алхас Чхамалиа аҵыхәтәантәи ажәашықәса рыҩнуҵҟа иааиҵагылаз, абаҩхатәра злоу – арҿиараҿы, аҭҵаарадырраҿы зхатә цәаҩа змоу – абжьаратә абиҧара иаҵанакуа аҵарауаа, ажурналистцәа, апоетцәа дышреиуоу. Изеиҕьаҳшьап нас автор ирҿиаратә мҩаҿы аманшәалареи ақәҿиарақәеи!

Руслан ҚАПБА,
алитератураҭҵааҩ, акритик,
Аҧсны аҭҵаарадырракәа Ракадемиа Ҳаҭыр зқәу алахәыла,
Аҧсны аҭҵаарадырра зҽеаҧсазтәыз аусзуҩ.

Аҧшаамҭа лыҧшаахқәа

Астудентцәа Аҟәатәи абааш аҿы

Есышықәсеиҧш сынтәагьы, Аҟәатәи абааш аҵакыраҿы, аҵаратә усҧҟа ишарбоу ала, апрактика иахысуеит ААУ аҭоурых афакультет актәи акурс астудентцәа.

Ҧхынгәы 3 аҽны урҭ аҧшаарақәа рықәҿиеит уҳәар ауеит – ирыҧшааит ҳ.ҧ.ҟ. V-VI ашәышықәсақәа ирыҵанакуа анышәаҧшь иалху аҳаҧшьақәа (амфорақәа). Ҳәарада, ари аиуа аҧшаахқәа рҵакы дууп Аҧсны аҭоурыхҭҵааҩцәа ирымоу адырракәа рышьақәыргәгәареи рхарҭәаареи рзы. Ари аиуа ахҭысқәа рахь азҿлымҳара аадырҧшуеит зҭоурыхи зыжәлари бзиа избо зегьы. Апрактика анапхгаҩы ААУ аҭоурыхтә факультет адекан Алик Николаи-иҧа Габелиа далацәажәеит апрактика мыругала аиқәыршәареи, аҧшаарақәа реиҿкаареи шымҩаҧысуази, уи алҵшәақәеи.

«Ҳара ҳфакультет аҿы ес-шықәса апрактика ишахәҭоу еиҧш еиҿкааուп. Аҵаратә усҧҟа излаарбоу ала, ауниверситет апрактика амҩаҧгараз ианаамҭоу, иахәҭоу аҧара аунажьуеит. Хымҧада, уи аҳәынҭқарратә ҳарҵь ала уадаҩрада еиқәҳаршәоит аҧшаарақәа рзы зыда ҧсыхәа амам амыругақәа зегьы.

Апрактика ахьымҩаҧаҳго аҭоурыхтә ҵак ду змоу Аҟәатәи абааш аҵакыраҿоуп. Ари аҭыҧ атәы зҳәо ахыҵхырҭақәа даара ирацәоуп иазгәасҭарц сҭаху. акыр шықәса ҵуеит Аҟәатәи абааҿы аусуракәа мҩаҧысуеижьҭеи, аха абааш аҵакыра акыр идууп аҟнытә инагӡаны иҭҵаам. Ҳара иаҳдыруа ахыҵхырҭақәа изларҳәо ала, араҟа иҟазароуп еиуеиҧшым артефактқәа, азқьышықәсақәа раҧхьа араҟа ицоз аусқәа аазырҧшуа, ауаа шынхоз, рнапы злакыз уҳәа ирацәааны. Уаанӡатәи ажрақәа раан иҧшаан Аҧсны аҳҭны-қалақь Аҟәа аҭоурыхи антикатә епоха инаркны XIX ашәышықәса анҵәамҭанӡеи ртәы зҳәо еиуеиҧшым аҭоурыхтә маҭәаркәа. Ишыжәбо еиҧш, ари аҭыҧ апрактикатә база аҳасабала изалҳхызгьы убри ауп, иамоу археологиатә ҿыгҳаракәа рацәоуп. Апрактика хықәкыс иамоу еиуеиҧшым аҧшаахқәа рыла акультуратә ҿыгҳаракәа рыҭҵаара ауп».

Иуҳәар ауеит, астудентцәа апрактика гәахәарыла ирыдыркылоит ҳәа, избан акәзар, аҵараиурҭа аҟны атеориа аҳасабала изхысуа археологиа иазку амаҭәар, араҟа лабҿаба ирбоит, аҭоурыхтә артефактқәа. Аусуракәа ирылагоит ашьыжь амрашыра ҕәҕәахаанӡа.

«Араҟа иаҳҧылозаалакгьы акрызҵазкуа материалқәоуп азы ҳреиҷаҳаны иаҳрыцқьоит, иҳаӡәӡәоит, рсахьа ҭаҳхуеит» - иажәа иациҵоит аҭоурых афакультет адекан. – Апрактика ашьҭахь иаҳаҧшаауа рхы иадырхәоит аҵарауаа, археологцәа иарбан аамҭа хҵәахоу иахьаҵанакуа аилкаарази, еиуеиҧшым аҭоурыхтә усуракәа раҧҵараҿы. Урҭ аиҳарак излыху анышәаҧшь ауп. Ҳәарада, урҭ аҧшаахқәа еиуеиҧшым аҭоурыхтә етапқәа рахь иаҵанакуеит. Иарбан аамҭа хҵәахоу изҵанакуа ашьақәыргыларазы араҟа иаҳҧылақәо амаҭәарлыхқәа егьырҭ абаҟақәа рҿы иаҳҧшаази еиҿҳарҧшуеит. Иаҳҳәап, анышәаҧшьлыхқәа антикатә аепохазы рхы иадырхәози XIX ашәышықәсазы рхы иадырхәози еиҧшӡам, уи алагьы ишьықәҳаргылоит аҧшаахақәра. Зны-зынла ианаҳҧыло ыҟоуп аҧараҿырп. Хымҧада, уи акультура аҿыгҳара, аҭоурых ахронологиа ашьақәыргылараз, даара акраҵанакуеит, уи азы иацхраауеит аҧараҿырпаҿы иану иантыжьыз ашықәс, иаҳзырбо аамҭас изҵазкуа».

Аҵарауаҩ иажәа иацҵо, иҳәеит:- «Ҳаҧшаарақәа рҿы лассы-лассы иаҳҧылоит амфорақәа, избан акәзар, ажәытә ҭоурых аамҭазы амаҭәахәқәа, насгьы афатә-ажәтә ргара-раагаразы рхы иадырхәон еиуеиҧшым анышәаҧшьлыхқәа. Анышәаҧшьлыхқәа раҧхьа игылоуп уҳәар алшоит амфорақәа, уи хықәкыла иҟарҵон, арахь иалааргон арыжәтә, ахәша, ма аҩы уҳәа. Зны-зынла амфора рхы ианадырхәоз ыҟоуп аҧсыжра аҳасабала. Аҧсыжра анаҳҳәа, араҟа иаҳҧылоит амфорақәа, амаалықь ибаҩ зҭаз, даҽакала иаҳҳәозар, ахәыҷқәа рыҧсыжракәа. Сынтәагьы иаҳҧылеит ари аҩыза амфорак. Араҟа аус ҳуеижьҭеи ҧшьымш роуп иҵуа, аха меигӡарахда ирацәоуп иаҳҧыло амаҭәаркәа. Арҭ амаҭәаркәа зегьы аиҳарак аҭҵаара аганахьалоуп ҳхы ишаҳархәо, аха иаарылукаартә иҟоу амузеи ахь иаҳҭоит. Егьырҭ аҵәахырҭаҿ ишьҭоуп, аҵарауаа рхы иадырхәартә аҭагылазаашьа роуеит.

Иааидкыланы иаҳҳәозар, апрактика ашықәсқәа ирылагӡаны иҟаҵоуп имаҷымкәа акрызҵазкуа археологиатә усмҩаҧгатәқәа, Аҧсны аҭоурых аҭҵаараҿы даараӡа зҵакы дуу. Иҟоуп, хымҧада, аурымцәа, абырзенцәа, аурысцәа рыҟнытә иҳауа адырракәа Аҧсны иазкны, аха араҟа иаҳҧыло археологиатә баҟақәа иаҳдырбоит Аҧсны жәытә-натә аахысгьы инхоз ажәларқәа ркультура, рыбзазара шыҳаракыз, насгьы урҭ аҳәынҭқарра ашьақәыргыларазы ашьаҿақәа ҟарҵоижьҭеи акыраамҭа шҵуа».

Лана Коф-оглы,
Саида Ҳаразиа

Аудиошәҟәқәа – аҧсышәала

Ҳбызшәа аҵара арманшәаларазы

Наира Сабекиа

Ааигәа Аҳәынҭқарратә бызшәатә политиказы Аҧсны Аҳәынҭқарратә еилакы аҟны имҩаҧыргеит аҧсышәала иҭрыжьыз аудиоашәҟәқәа хәба рӡыргара. Уи иалахәын аудиошәҟәқәа абжьы рхазҵаз актиорцәа ҿарацәа, ари апроект иазааҧсаз аспециалистцәа.

Аиҧылара аартуа, Аҳәынҭқарратә еилакы аиҳабы Гәында Кәыҵниаҧҳа илҳәеит: «Ҳара еиҳарак аус ҳуеит аҳәыҷтәы литература аҭыжьраз, иахьатәи ҳапроект иахьӡуп «Аудиошәҟәқәа», аҳәыҷтәы литература Ииутуб-канал иҭагаланы, арбагақәа аҵҵаны, аҳәыҷқәа зегьы ирбарцазы, иаартны иаҧхьарцазы иҟаҳҵеит. Уи даара иргәаҧхап, ражәаҳәа арҿиара аҿгьы ирыхәап ҳәа иҳаҧхьаӡоит» ҳәа азгәалҭеит. Аудиошәҟәқәа еиқәыршәоуп, ҳашәҟәыҩҩцәа Платон Бебиа, Анзор Мықәба, Таиф Аҵьба, Владимир Аҵнариа, Гәында Сақаниа-ҧҳа, Гәында Кәыҵниа-ҧҳа аҳәыҷқәа ирзыркхьаз аҧҵамҭақәа ирылхны.

Апроект анагӡара алыршахеит аҳәынҭқарратә еилакы аҿы аус зуа аспециалистцәа, апроект анапхгаҩы Гәында Сақаниа-ҧҳа, арежиссиор Виачеслав Аблоҭиа, абжьы арежиссиор Алхас Марколиа, актиорцәа ҿарацәа Асҭан Агрба, Руслан Амҷба, Леон Барчан русеицура абзоурала.

Гәында Сақаниа-ҧҳа ари апроект дахьахцәажәоз иалылкааит Виачеслав Аблоҭиеи, Алхас Марколиеи реиҧш иҟоу аус рыцура насыҧ дуны ишылыҧхьаӡо. «Урҭ аус рыцызуа изымдыруа ирацәаны иҵоит, аудиошәҟәқәа ракәзар, даара ацхыраагӡа духоит аҳәыҷқәа аҧсуа бызшәа бзиа дырбаразы, ишьҭырхырц азы, абызшәа ада ҧсыхәа шҳамам еилыркаарц азы. Анзор Мықәба, Таиф Аҵьба рлакәқәа даара иссирны абжьы ахарҵеит, зны акәымкәа сышьҭракәланы сазыӡырҩландаз уҳәап», – иазгәалҭеит лара.

Аӡыргара иалахәыз идырбан авидео нҵамҭақәа. Апроект «Адунеи ашәҟәқәа» дахцәажәо, Диана Шамба илҳәеит «аудиошәҟәы» аҭыжьра ззыхадоу ҳәа илыҧхьаӡо: «Ҳара ҳбызшәа зехьынцьара иқәыҩуазароуп, иуаҳалароуп, иумаҳар иузҵаӡом. Ҳара иҭҳажьуа зегьы, иуаҳауа иҟазароуп. Зегь рыла уи аҧхьагылара амоуп. Ари апроект иҵегьы иацҵахоит», – азгәалҭеит лара.

Апроект арежиссиор Виачеслав Аблоҭиа иҳәеит русеицура агәахәара шинаҭаз. «Аҧхьа исҭахын аҧышәа змаз актиорцәа адсыҧхьалар, избанзар ақәыҧшцәа аус рыцура ус имариам, аха иахьатәиала арҭ аҿар, апроект иадаҳгалаз, ақәҿиара дуқәа аадырҧшит, ашьхыц еиҧшҵәҟьа аус руан», – иаликааит урҭ дырзыгәдуны.

Ишырҳәо еиҧш, «аус иахәо зегьы бзиоуп», абызшәа аҵаразы алагала ҿыцқәа ҟазҵо ақәҿиаракәа рзыҧшызаait.

АПСНЫМЕДИА

Ареспубликатә ҳәынҭқарратә усҳәарҭа «Аҧснымедиа»

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

аҭел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҭыӡҭыҧ: Аҧсны, Аҟәа ақ, Ажәанба имҩа, 9

Аредактор хада
Ахра АНҚӘАБ

Агазеҭ адҵала иҩым астатиа ахә аредакциа иазшәаӡом. Агазеҭ ахә–20 мааҭ.